

Metodická příručka pre školy

Program Zelená škola

Zelená škola

Metodická príručka pre školy – Program Zelená škola

VYDALA Kancelária programu Zelená škola – Centrum environmentálnej a etickej výchovy
Živica, september 2011 (druhé vydanie)

AUTORSKÝ TÍM Mgr. Eva Štroffeková, Mgr. Richard Medal, Mgr. Juraj Hipš, Radoslav Plánička,
RNDr. Silvia Szabóová, Ing. Miroslava Piláriková

Ďakujeme za cenné úpravy a doplnenia všetkým, ktorí sa podieľali na pripomienkovaní tejto príručky.

Neprešlo jazykovou úpravou

Označenia osôb a povolání vždy zahŕňajú ženy aj mužov. Uvádzania rodovo neutrálnych formulácií sme sa vzdali z dôvodu lepšej čitateľnosti textu.

© KANCELÁRIA PROGRAMU ZELENA ŠKOLA – CENTRUM ENVIRONMENTÁLNEJ A ETICKEJ VÝCHOVY ŽIVICA

PRÍRUČKU ALEBO JEJ ČASŤI JE MOŽNÉ KOPÍROVAŤ LEN PRE VZDELÁVACIE ÚČELY V RÁMCI PROGRAMU ZELENA ŠKOLA. AKÉKOLVEK INÉ KOPÍROVANIE, POUŽITIE ALEBO PUBLIKOVANIE JEJ ČASŤI BEZ SÚHLASU KANCELÁRIE PROGRAMU ZELENA ŠKOLA NIE JE DOVOLENÉ.

KOORDINÁTOR
PROGRAMU:

NÁRODNÝ GARANT
CERTIFIKÁCIE:

MEDZINÁRODNÝ
GARANT CERTIFIKÁCIE:

Program Zelená škola podporujú:

Na programe Zelená škola spolupracujú:

VYTLAČENÉ NA RECYKLOVANOM PAPIERI.

Obsah

Úvod	4
Ako pracovať s príručkou	5
Program Zelená škola	6
Program Zelená škola prakticky	9
Čo znamená PEM (participatívny environmentálny manažment) v programe Zelená škola?	12
1. krok Kolégium Zelenej školy	13
2. krok Environmentálny audit	22
3. krok Environmentálny akčný plán	28
4. krok Monitorovanie a priebežné hodnotenie plnenia akčného plánu	38
5. krok Pro-environmentálna výučba	45
6. krok Informovanie a zapojenie komunity	52
7. krok Eko-kódex	57
Pravidlá programu Zelená škola – školský rok 2011/12	61
Odporúčané informačné zdroje a materiály	66
Zoznam použitej literatúry	67

Úvod

Milé koordinátorky, milí koordinátori, žiaci, študenti.

V predkladanej **Metodickej príručke pre školy – program Zelená škola (ďalej len „príručka“)** by sme Vám radi poskytli základné informácie o programe Zelená škola. Uvedomujeme si, že stať sa Zelenou školou nie je vôbec jednoduché a preto chceme prostredníctvom tejto príručky podať všetkým školám zapojeným do programu Zelená škola pomocnú ruku. Stať sa Zelenou školou je beh na „dlhšiu trať“. Pre Vás, ktorí ste sa na túto cestu vydali a našli ste odvahu po nej ísť by mala byť táto publikácia oporou v základných otázkach ako sú napr. pravidlá programu, metodika 7 krokov, participatívny environmentálny manažment a mnohé ďalšie. Cieľom príručky je okrem teoretického uvedenia do problematiky, aj poskytnúť konkrétne námety a príklady z praxe. **Prečítanie Metodической príručky pre školy je jedným z hlavných predpokladov pre správne pochopenie posolania programu Zelená škola a jeho úspešnej realizácie na Vašej škole.**

Metodológia programu Zelená škola prináša **sedem praktických krokov**, vypracovaných podľa systémov environmentálneho manažmentu EMAS/ISO 14 001. Žiaci a študenti sa vďaka nim naučia analyzovať environmentálne problémy na škole, hľadať riešenia, naplánovať ich aj uskutočniť, zapojiť do diania ostatných. Každá škola pritom môže zohľadniť svoje špecifiká, lokálne podmienky a perspektívy.

Program Zelená škola rozvíja životné zručnosti a hodnoty podporujúce aktívne občianstvo a uvedomenie si zodpovednosti za vlastné konanie i za stav životného prostredia.

Kľúčovým slovom je tu **participácia**, tzn. aktívna účasť dotknutých osôb pri príprave, uskutočňovaní a hodnotení programu. Nie participácia ako formálny prejav demokracie, ale participácia ako proces učenia sa zážitkom a vlastnou skúsenosťou. Participácia na škole by nemala byť teda len novo naučeným cudzím slovom, ale hlavne realitou, ktorou bude žiť celá škola.

Zavedenie participatívneho environmentálneho manažmentu na škole vyžaduje pripravenosť pedagógov postupne zmeniť postoje, svoju tradičnú rolu, pokúsiť sa cieľavedome vytvárať situácie, kedy žiaci môžu rozhodovať a preberať zodpovednosť.

Ide jednoznačne o dlhodobý proces, pre ktorý je nevyhnutná podpora zo strany vedenia školy, pedagogického zboru aj rodičovskej komunity. Zavádzať (akékoľvek) zmeny partici-

patívnym spôsobom si vyžaduje veľa trpezlivosti a tolerance. Prvotné nadšenie a perfekcionistické predstavy treba pribrzdiť. Odporúčame začínať jednoduchšími formami participácie, napr. informovanie, postupne prechádzať k náročnejším – konzultovanie návrhov so žiakmi či rovnocenné partnerstvo – a dávať deťom priestor na prejavovanie ich názorov. Na začiatku bude zrejmé všetko iniciované dospelými, ktorí budú žiakov vťahovať do jednotlivých krokov a aktivít. V ideálnom prípade sú aktivity Zelené školy iniciované a vedené žiakmi, študentmi a každým kto má dobré nápady a chce pridať ruku k dielu.

Na Slovensku poznáme viacero škôl, na ktorých je partnerský vzťah učiteľov so žiakmi prirodzený a ich zapojenie do riadenia environmentálneho manažmentu školy bolo bezproblémové. Podľa 7 krokov Zelené školy postupuje vyše 30 tisíc škôl po celom svete a ďalšie sa k nim neustále pridávajú.

Veríme, že táto príručka bude dobrým sprievodcom pre všetkých, ktorí sa podujmú na náročnú ale vzrušujúcu cestu za Zelenou školou. Prajeme si, aby program Zelená škola viedol k posilneniu participatívnej kultúry na školách, k posilneniu občianskej zrelosti a porozumeniu významu účasti na verejnom živote – aby nám veci verejné neboli cudzie a to aj mimo environmentálneho vzdelávania.

Tím programu Zelená škola

Ako pracovať s príručkou

Metodickú príručku môžeme pre lepšiu orientáciu rozdeliť na 4 „neviditeľné“ časti:

- 1. Úvodné informácie** – kapitoly Program Zelená škola, Program Zelená škola prakticky, Čo znamená PEM v programe Zelená škola.
Tieto kapitoly poskytujú základné a stručné informácie o programe a jeho poslaní, informácie o praktických súčastiach programu a podpore, ktoré vstupom do programu školy získavajú a vysvetlenie dôležitého prístupu v programe – participatívneho environmentálneho manažmentu (PEM).
- 2. 7 krokov programu Zelená škola** – podrobné vysvetlenie každého kroku programu, jeho významu so zameraním sa na praktickú realizáciu, vrátane tipov škôl a koordinátorov. Každý krok obsahuje tieto tri časti:
 - a. Cieľ a charakteristika** – význam daného kroku, kto a ako by ho mal realizovať, čo sa osvedčilo a čo nie.
 - b. Metódy na podporu participácie** – tipy ako do realizácie zapojiť celú školskú komunitu, ako si správne rozdeliť úlohy a ako vzájomne spolupracovať.
 - c. Poznámky pre deti do 10 rokov a deti so špeciálnymi výučbovými potrebami** – podporné informácie pre materské, špeciálne a 1. – 4. ročníkové školy.
- 3. Pravidlá programu Zelená škola** – základné pravidlá fungovania programu, dôležité dátumy, vysvetlenia ako postupovať v rôznych situáciách a veľa ďalšieho – určite im prosím venujte Vašu pozornosť.
- 4. Doplnujúce informácie** – kapitoly Odporúčané informačné zdroje a materiály, Použitá literatúra.

Príručka je určená pre koordinátorov programu na škole. Odporúčame však, aby bola predložená aj členom kolégia (čiže žiakom, rodičom, pedagogickému i nepedagogickému personálu, externým členom a pod.).

Príručka je návodom ako dosiahnuť pozitívne zmeny na Vašej škole, ale aj získať medzinárodný certifikát, či už učíte/navštevujete materskú, základnú alebo strednú školu. Uvedomujeme si, že medzi jednotlivými stupňami škôl sú viaceré rozdiely a to hlavne v prístupe k žiakom/štvudentom. Príručka je preto zostavená tak, aby poskytovala potrebné informácie pre všetky tieto skupiny zapojené do programu Zelená škola. Základné informácie sú pre všetky typy škôl

rovnaké. Rozdielny je len prístup k žiakom/štvudentom pri práci v rámci jednotlivých krokov. Veríme však, že si v nej všetci nájdete to dôležité a inšpirujúce práve pre Vás a Vašu školu.

V príručke sa môžete stretnúť s piatimi druhmi piktogramov:

	ČO SA NEOSVEDČILO	ukážky, ako Vám neodporúčame postupovať na Vašej škole
	RIEŠENIE	ukážky riešenia problémov
	ZAPAMÄTAJTE SI	dôležité informácie, ktoré Vám môžu pomôcť pri riešení niektorých problémových situácií
	TIP PRE VÁS	radý, ktoré sa na viacerých školách osvedčili
	UKAZOVATELE KVALITY KROKU	vyjadrujú základné predpoklady/kroky/postupy, ktoré vedú k správnej a úspešnej realizácii daného kroku. Porovnaním uvedených ukazovateľov s Vašou realitou môžete ľahko zistiť, či ste v danom kroku úspešní alebo nie. Slúžia tiež ako kritéria hodnotenia, ktoré rozhoduje o pridelení niektorého z titulov

Program Zelená škola

Zelená škola je najväčší medzinárodný certifikačno-vzdelávací ekoprogram pre materské, základné a stredné školy.

MYŠLIENKY SA SPÁJAJÚ DO SPOLOČNÉHO CIEĽA

Program Zelená škola od roku 2004 pomáha aj slovenským školám realizovať **environmentálnu výchovu prepojenú s praktickými krokmi**. Tie vedú žiakov a celú školu k šetrnejšiemu prístupu voči životnému prostrediu, t. j. pomáhajú znížiť celkový vplyv školy na životné prostredie. Sme presvedčení, že o problematike životného prostredia nestačí len získavať vedomosti, ale že je zároveň nevyhnutné snažiť sa zmeniť naše konanie. Urobiť zmenu, ktorú je vidieť a cítiť.

Hlavným cieľom programu Zelená škola je pomôcť školám nájsť cestu zmeny, ktorá povedie k zdravšej, „zelenšej“ a aktívnejšej škole i spoločnosti.

PARTICIPÁCIA, ALEBO SPOLOČNE TO IDE ĽAHŠIE

Proces Zelenej školy je holistický a prioritne zameraný na ľudí, nie na úlohy. Zahŕňa celú školu spolu s členmi miestnej komunity a aktivuje ich participáciu – spoluúčasť na rozhodovaní a riešení vybraných problémov. Podporuje tímovú prácu a pomáha vytvárať spoločnú víziu školy, ktorá rešpektuje a prakticky chráni životné prostredie.

Žiaci/študenti sú súčasťou pracovného tímu – Kolégia.

Analyzujú súčasnú situáciu na škole v 6 oblastiach

(voda, odpad, energia, doprava a ovzdušie, zelené obstarávanie, zeleň a ochrana prírody) a následne navrhujú zlepšenia, ktoré sa snažia pri zapojení celej školskej komunity zrealizovať. Svoje predsavzatia a prijaté princípy výtvorne vyjadrujú prostredníctvom Ekokódexu.

METODOLÓGIA A TÉMY PROGRAMU

V programe Zelená škola sa uplatňuje **praktická metodika 7 krokov**, ktorá bola pre školy vypracovaná podľa systémov environmentálneho riadenia (EMAS/ISO 14 001):

1. **Kolégium Zelenej školy** – akčná skupina a organizačný garant programu na škole
2. **Environmentálny audit** – analýza súčasného stavu školy, ktorá je podkladom pre systematické plánovanie
3. **Environmentálny akčný plán** – dlhodobejšia vízia školy pre zníženie ekologickej stopy rozpracovaná na čiastkové ciele a aktivity
4. **Monitoring a hodnotenie** – priebežné monitorovania priebehu programu na škole a úspešnosti zavádzaných opatrení
5. **Pro-environmentálna výučba** – environmentálna výchova a vzdelávanie vo vyučovaní a Školskom vzdelávacom programe
6. **Informovanie a spolupráca** – presah pro-environmentálnych aktivít do života školy a jej okolia
7. **Ekokódex** – žiakmi umelecky stvárnené hodnoty a profilácia školy na environmentálnu výchovu

Náplňou programu je splnenie týchto 7 krokov Zelenej školy počas certifikačného obdobia (odporúčané sú 2 školské roky). Pre podrobné rozpracovanie je potrebné si v každom certifikačnom období vybrať minimálne jednu z nasledu-

júcich tém: **voda, odpad, energia, doprava a ovzdušie, zelené obstarávanie, zeleň a ochrana prírody.**

ZELENÁ ŠKOLA JE PRAKTICKÁ

„Walk your talk“ – prenesene: „O čom rozprávaš, to aj urob, tak aj konaj“. Tento postup **vedie pedagógov a žiakov k systematickej práci a riešeniu skutočných problémov školy** a prostredia, v ktorom žijú.

Zelená škola je inšpiráciou, motiváciou a prostriedkom, ktorý pomáha prirodzene prenášať teoretické vedomosti o zodpovednom prístupe k nášmu životnému prostrediu do každodenného života. Tie potom môžu byť reálnym príkladom nielen pre školskú komunitu, ale tiež pre širokú verejnosť.

Zelená škola má napr. zavedený separovaný zber odpadov, snaží sa o úspory energie a zlepšenie prostredia školy, jej okolia a pod. Žiaci s pedagógmi sa zúčastňujú na praktickej ochrane prírody a vo výučbe sa využíva zážitkové vzdelávanie.

Žiaci sa učia sa tolerancii, kritickému mysleniu, samostatnosti, tvorbe a obhajobe vlastného názoru a zodpovednému konaniu. Škola sa snaží byť otvorená voči novým trendom, novým myšlienkam a alternatívnej pedagogike.

POMOC NA CESTE K ZELENÉ ŠKOLE

Počas celého certifikačného procesu môže škola **využívať rôzne formy bezplatnej metodologickej podpory**. Od metodických príručiek, pracovných listov, e-mailovej konferencie, webstránky až po osobné konzultácie (sieť 40 regionálnych konzultantov). Nechýbajú ani **vzdelávacie a zážitkové workshopy**, ale aj možnosť výmeny skúseností s inými školami doma aj v zahraničí.

Zapojenie sa do programu odporúča aj Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR (viď Pedagogicko-organizačné pokyny pre šk. rok 2011/12, str. 8).

MEDZINÁRODNÝ CERTIFIKÁT A VLAJKA

Školy, ktorým sa podarí úspešne zrealizovať všetkých sedem krokov, získajú na konci certifikačného obdobia **medzinárodné ocenenie – certifikát „Zelená škola“** a vlajku Eco-Schools. Certifikát má platnosť 24 mesiacov od jeho udelenia Radou Zelenej školy a pre jeho obhájenie je potrebné pokračovať v účasti v programe.

Za čiastočné splnenie podmienok si školy z certifikačnej slávnosti odnesú **diplom „Na ceste k Zelenej škole“** a o certifikát a vlajku sa môžu uchádzať v nasledujúcich školských rokoch. Diplom platí nasledujúci školský rok a jeho platnosť nie je možné obnoviť.

ORGANIZÁCIA PROGRAMU

Program Zelená škola sa na Slovensku realizuje od roku 2004 a v školskom roku 2010/11 bolo doňho zapojených 152 škôl. **Koordináciu programu na Slovensku zabezpečuje Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica.**

Regionálne aktivity zastrešujú Regionálne centrá:

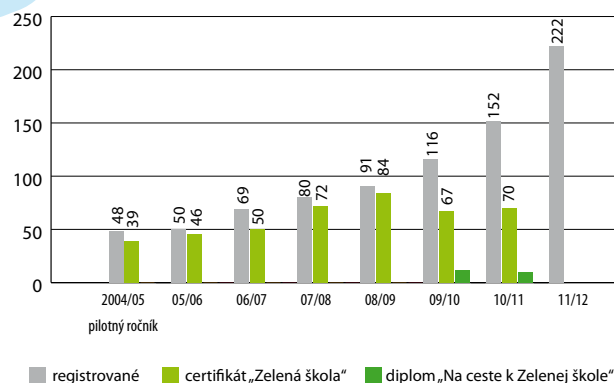
- Centrum environmentálnych aktivít, Trenčín (www.cea.sk)
- OZ SOSNA, Košice (www.sosna.sk)
- Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica, Zvolen a Bratislava (www.zivica.sk)

Aktivity programu sú financované vďaka podpore viacerých partnerov.

Národným garantom certifikácie programu Zelená škola je sieť environmentálne-výchovných organizácií ŠPIRÁLA (www.spirala.sk).

Medzinárodným garantom certifikácie a organizátorom programu je Nadácia FEE - Foundation for Environmental Education (www.fee-international.org).

PREHĽAD ÚČASTI ŠKÔL V CERTIFIKAČNOM PROGRAME ZELENA ŠKOLA

Poznámka: počet škôl registrovaných v šk. roku 2011/12 nie je ku dňu vydania príručky finálny.

HISTÓRIA PROGRAMU

Program Eco-Schools vznikol v roku 1994. S podporou Európskej komisie sa implementoval v Dánsku, Grécku, Nemecku a vo Veľkej Británii. Odtiaľ sa veľmi rýchlo rozšíril do celého sveta.

Program je odpoveďou na Summit Zeme 1992 v brazílskom Riu de Janeiru, kde bola vyjadrená potreba zapájať mladých ľudí do ochrany životného prostredia a udržateľného rozvoja na lokálnej úrovni.

V roku 2003 uznal Program OSN pre životné prostredie (UNEP – United Nations Environment Programme) Eco-Schools ako praktický model pre vzdelávanie k trvalo udržateľnému rozvoju.

Do programu sa každý rok zapája čoraz viac škôl zo všetkých kontinentov. V súčasnosti je to viac ako 35 tisíc škôl zo 47 krajín sveta.

SYMBOLIKA LOGA ZELENEJ ŠKOLY

Autor loga Zelené školy mal 17 rokov, keď ho vytvoril. V roku 1994, FEE vo Francúzsku, ako jeden z prvých členov programu Zelená škola, vyhlásilo súťaž na Škole grafických umení. Úlohou žiakov bolo nakresliť logo environmentálneho programu, ktorý súvisí so školami a je založený

na aktívnej participácii. Víťazná práca sa potom stala logom Eco-schools po celom svete.

Ľudia sú centrom/základom programu. V ich rukách leží zelená budúcnosť, ktorá je symbolizovaná kvetom rozkvitajúcim nad hlavou človeka v strede. Kvety sú symbolom dvoch vecí – na jednej strane je symbolom rozkvetania, zveľačovania životného prostredia, ktoré sa snažíme v programe podporovať, ale na strane druhej znamená rozkvetanie ľudí, ktorí sú obohatení o hodnoty a pohľady, vďaka ktorým ochraňujú životné prostredie. V momente, keď sa táto kytica kvetov otvorí nad našimi hlavami, vznikne z nej strieška podobná dáždniku, ktorá nás ochraňuje.

Kniha predstavuje školu a vedomosti. Oddelené dve strany knihy (s osobou uprostred) znamenajú, že tieto vedomosti nie sú čisto akademického charakteru. Knihy iba prispievajú k zmene správania, ale kľúčovými sú schopnosť učiť/učiť sa a samotní ľudia.

Modrá stránka knihy na ľavej strane reprezentuje knihu dejín ľudstva, ktorá je plná problémov spoločnosti, s ktorými sa stretávame a ktoré sme zdedili po našich predkoch. Táto časť knihy je už daná, napísaná. Biela stránka knihy na pravej strane v tomto momente ešte nie je zapísaná – predstavuje všetko, čo môže byť vykonané. My sami rozhodujeme o tom, aká bude naša budúcnosť.

Program Zelená škola prakticky

Školy zapojené do programu Zelená škola získavajú svojou registráciou v programe prístup k širokej palete bezplatných foriem metodickej a informačnej podpory.

Zároveň by mali svoje aktivity koordinovať a realizovať v rámci zvoleného certifikačného obdobia a na základe metodiky uvedenej v tejto príručke a pravidiel programu. Čo to všetko znamená? Čítajte prosím ďalej.

CERTIFIKAČNÉ OBDOBIE

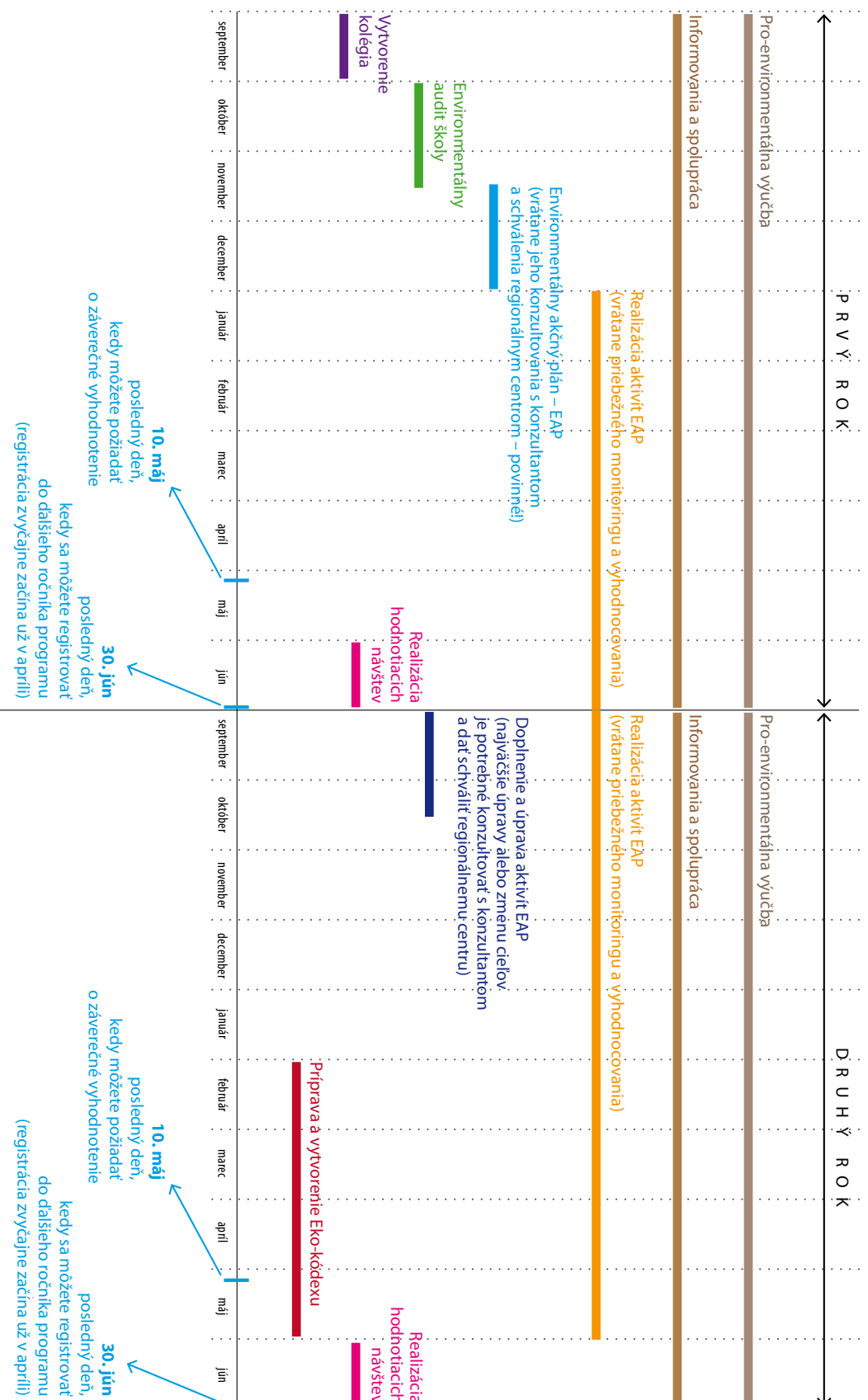
Školy zapojené do programu postupne realizujú všetkých 7 krokov v rámci certifikačného obdobia, počas ktorého sa venujú hlavne zvolenej prioritnej téme. Certifikačné obdobie odporúčame rozvrhnúť na 2 školské roky.

Pre lepšiu ilustráciu postupu a nadväznosti jednotlivých krokov Vám na nasledujúcej strane ponúkame príklad priebehu dvojročného certifikačného obdobia.

METODICKÉ MATERIÁLY

Príručku v elektronickej verzii, ale aj príručku pre podporu participácie žiakov v programe Zelená škola, pracovné listy pre environmentálny audit, vzorovú tabuľku pre tvorbu EAP a ďalšie inšpiratívne materiály nájdete na www.zelenaskola.sk/pre-skoly/metodicke-materialy/zelena-skola.

Příklad priebehu dvojročného certifikačného obdobia

Poznámka: Časové rozloženie certifikačného obdobia sa môže na rôznych školách líšiť. Každá škola realizuje jednotlivé kroky podľa vlastného uváženia a kapacity (časových, finančných...). Certifikačné obdobie niektorých škôl preto môže trvať aj viac ako dva roky, a na druhej strane vo výnimočných prípadoch aj jeden rok. Časové rozvrhnutie by však nemalo ovplyvňovať následnosť jednotlivých krokov – tie by mali byť realizované podľa postupnosti, ktorú uvádzame v tejto príručke.

REGIONÁLNE SEMINÁRE, ZÁŽITKOVÉ WORKSHOPY...

V priebehu školského roka sú pre zapojené školy organizované minimálne **3 regionálne metodické semináre** (v 4 mestách), ktoré sú hlavným zdrojom dôležitých a inšpiratívnych informácií. Okrem podrobného vysvetlenia metodiky 7 krokov programu sú zamerané na spoločné riešenie problémov škôl, ale aj výmenu skúseností a zaujímavých aktivít.

Pre pedagógov a študentov zapojených škôl sú tiež bezplatne organizované viacdňové **vzdelávacie a zážitkové workshopy**. Školy si tiež môžu objednať niektorý z výučbových programov realizovaných priamo na škole. Všetky informácie o aktivitách realizovaných programom sú zverejnené na stránke www.zelenaskola.sk a školám zasielané pomocou e-mailovej konferencie.

KONZULTAČNÝ SERVIS

Škola môže v prípade akýchkoľvek nejasností alebo problémov kedykoľvek **požiadať o individuálnu pomoc prostredníctvom prideleného konzultanta** (zoznam škôl a ich konzultantov je na začiatku šk. roka zaslaný do e-mailovej konferencie Zelených škôl) **alebo regionálneho centra**. Konzultácie môžete vybaviť e-mailom, telefonicky alebo v nevyhnutných prípadoch osobne. Konzultácie zabezpečuje sieť 40 konzultantov z celého Slovenska, ktorých zastrešujú 4 regionálne centrá (Bratislava, Košice, Trenčín a Zvolen). V prípade problémov sa môžete kedykoľvek obrátiť na kanceláriu programu (kontakt nájdete na zadnej strane príručky). Aktuálne kontakty na pracovníkov programu a regionálne centrá nájdete na www.zelenaskola.sk/kontakty.

INFORMAČNÝ SERVIS A VÝMENA SKÚSENOSTÍ

E-mail každého školského koordinátora (a tiež jeho asistenta) je zaradený do e-mailovej konferencie Zelených škôl. V rámci programu sa využíva prednostne e-mailová komunikácia, preto je dôležité, aby koordinátor (alebo iná poverená osoba) pravidelne sledoval túto konferenciu. Služi na distribúciu všetkých pozvánok a dôležitých informácií týkajúcich sa fungovania programu. Nechýbajú tu však ani informácie o grantových výzvach a pozvánky na zaujímavé akcie programu, ale aj mimo neho pod. Poskytuje tiež priestor na vzájomnú výmenu skúseností a inšpirácií.

WEBSTRÁNKA

V prípade akýchkoľvek nejasností ohľadom programu Zelená škola je Vám k dispozícii stránka www.zelenaskola.sk, na ktorej nájdete všetky detaily týkajúce sa programu (pravidlá, metodiku, pozvánky na akcie...), potrebné kontakty, ale aj množstvo zaujímavých materiálov, článkov, odkazov na ďalšie stránky a pod., ktoré pravidelne aktualizujeme.

Na stránke máte zároveň možnosť propagovať vašu školu a jej aktivity. Stačí ak si na stránke vytvoríte vlastný účet/profil a následne môžete vytvoriť profil vašej školy, pridávať články, fotografie, dokumenty, písať blogy, komentáre, diskutovať a pod. Upozornenia na Vaše príspevky budú uverejňované priamo na titulnej stránke v špeciálnom bloku.

DÔLEŽITÉ INFORMÁCIE...

...napr. ako a **prečo sa opätovne registrovať do programu, ako požiadať o záverečné hodnotenie** a ako prebieha, aká je platnosť certifikátu a mnohé ďalšie nájdete detailne popísané v Pravidlách programu Zelená škola, ktoré nájdete na 61. strane tejto príručky.

Čo znamená PEM (participatívny environmentálny manažment) v programe Zelená škola?

Participatívny environmentálny manažment – je taký spôsob riadenia programu, ktorý umožňuje aktívnu účasť v príprave, realizácii a hodnotení programu všetkým, ktorých sa týka realizácia a dôsledky programu Zelená škola: rovnako učiteľom, žiakom/študentom škôl, rodičom či zainteresovaným predstaviteľom školskej či miestnej komunity.

Snažíme sa, aby učitelia/vychovávateľa/koordinátori zdieľali autoritu a zodpovednosť za rozhodovanie a realizáciu programov rovnako ako študenti/žiaci. Všetci študenti/žiaci školy sú informovaní o programe a majú možnosť aktívne sa zúčastňovať všetkých súčastí (siedmich krokov) programu. Študenti/žiaci sú zastúpení v kolégiu školy, **ich účasť nie je formálna**, ale rovnocenne sa podieľajú na rozhodovaní a práci kolégia.

účasti na verejnom živote u študentov/žiacom aj mimo environmentálneho vzdelávania na škole.

Zaujímá nás participácia na viacerých úrovniach:

- **Participácia v rámci činnosti na škole** (hlavne zapojenie študentov/žiacov do plánovania a realizácie programu na škole
- **Participácia školy na komunitnom živote** (hlavne aktivity školy smerujúce k zapájaniu miestnych zainteresovaných ľudí a inštitúcií na dianí v programe (účasť rodičov, predstaviteľov miestnych inštitúcií – napr. samosprávy, médií, podnikov...) na dianí v programe školy.
- **Participácia a sieťovanie školy s inými školami** alebo vzdelávacími programami na Slovensku, príp. aj v zahraničí.

Vychádzame z princípov, že v programe sú:

- Všetci študenti a pracovníci školy rovnako dôležití.
- Škola má meniť školskú politiku a prax, tak, aby bola zohľadnená rôznorodosť študentov/žiacov
- Rozdiely medzi študentmi/žiakmi sa vnímajú ako inšpirácia pre podporu učenia, nie ako problém, ktorý treba riešiť
- Dôsledné uplatňovanie princípov participácie v tomto programe má viesť k posilneniu participatívnej kultúry na škole - teda prístupu, ktorý presahuje samotný program Zelené školy, ale môže byť užitočný pre posilňovanie občianskej zrelosti a porozumeniu dôležitosti

1. krok

Kolégium Zelené školy

1.1 Cieľ a charakteristika

Cieľom zostavenia kolégia je **vytvorenie pracovného, akčného tímu, ktorý organizuje a riadi aktivity programu na škole.**

Činnosť kolégia je jadrom procesu zavádzania a zlepšovania environmentálneho manažmentu na škole.

Na ceste znižovania ekologickej stopy školy je hnacím motorom a zároveň kormidlom, pretože získava a spracováva potrebné informácie a fakty, ale aj názory a vízie členov školskej komunity.

Povinnosťou/úlohou kolégia je prečítanie a osvojenie si pravidiel a metodických materiálov programu Zelená škola, ktoré nájdete v tejto Príručke, poprípade na stránke **www.zelenaskola.sk**.

Dobrovoľný záujem chrániť prírodu a vlastná iniciatíva – to sú predpoklady, ktoré udržia životné prostredie zlúčiteľné so životom. Myslíme na to pri zostavovaní kolégia.

ČLENOVIA KOLÉGIA

Dbáme na to, aby v kolégiu boli zastúpené všetky záujmové skupiny školského prostredia: žiaci, učitelia, vedenie školy, nepedagogický personál, rodičia alebo starí rodičia, zástupcovia samosprávy, obecných spolkov, príp. hospodárskeho sektora. Počet členov kolégia závisí od konkrétnych podmienok na našej škole, predovšetkým od schopnosti efektívne navzájom komunikovať a spolupracovať. Počet osôb vyšší ako 10 môže komunikáciu komplikovať.

„U nás na gymnáziu sú najpracovitejší a najsamostatnejší tretiaci. Viem, že budúci rok ako štvrtáci už budú mať iné priority (maturita, prijímacie pohovory) a prestanú byť aktívni. Preto každý rok dopĺňame kolégium o nových mladých študentov, ktorí sa v spolupráci so skúsenejšími s problematikou dobre oboznámia.“

Mgr. Eva Gaálová, koordinátorka z Gymnázia L. Novomeského, Bratislava

Vítaní sú ďalší „externí“ spolupracovníci kolégia – t. j. osoby, ktoré sú podľa potreby prizvané alebo požiadané o radu či pomoc a pritom sa nemusia stretnutí kolégia pravidelne zúčastňovať. Príkladom je prítomnosť riaditeľa školy alebo odborníka z príslušného odboru pri navrhovaní cieľov environmentálneho akčného plánu školy. Užitočné môže byť informačné prepojenie kolégia so Študentským (resp. Žiackym) parlamentom a Radou rodičov.

„Na ďalšom stretnutí sme rozhodovali o výbere témy v tomto školskom roku. Bolo perfektné pozorovať, ako spolu pracujú upratovačky, učitelia a žiaci ale aj babky, manželia a ostatní, ktorí nám pomáhajú.“

Ing. Renáta Černá, koordinátorka zo ZŠ s MŠ Velké Leváre

OBR. PREDSTAVENIE KOLÉGIA NA INTERNETOVEJ STRÁNKE ŠKOLY.
ZÁKLADNÁ ŠKOLA PRENČOV, WWW.ZSPRENCOV.EDU.SK

Snažíme sa zostaviť tím motivovaných ľudí, ktorí túto prácu nechápu iba ako formálny zápis svojho mena v nejakom ďalšom zozname. Vysvetlíme im význam tejto pracovnej skupiny a navzájom si vyjasníme svoje očakávania. Všetkých **členov kolégia oboznámime s pravidlami** programu Zelená škola a **vysvetlíme metodológiu 7 krokov**. Na každého člena kolégia sa môže ktokoľvek zo školy obrátiť s nápadmi alebo problémami, ktorým treba ďalej venovať pozornosť, každý je zodpovedný za splnenie konkrétnych úloh pri audite a v akčnom pláne. Každý v kolégiu by mal mať svoju **konkrétnu funkciu alebo úlohu**, aby sa posilnila osobná dôležitosť členov a zároveň, aby sme na niečo dôležité nezapudli, napr. aktualizovať internetovú stránku školy.

„Srdcom celého diania na škole je záujmový útvar Mladý ekolog. Práve členky tohto krúžku sa stali základom kolégia. Bolo potrebné šíriť informácie do všetkých tried na škole, tak si každá trieda zvolila jedného zástupcu, ktorý chodí na stretnutia kolégia. Okrem toho na škole funguje žiacka samospráva. Tam zástupca Zelené školy pravidelne podáva informácie o dianí. Najviac sa nám páči, ako dievčatá, ktoré sú už staršie, učia tých menších – ako to funguje a čo majú robiť.“

Mgr. Lenka Paľová,
 koordinátorka zo ZŠ Moussona, Michalovce

Čo sa NEOSVEDČILO...

- voliť členov kolégia za každú triedu formálne, bez ohľadu na ich záujem o túto činnosť alebo dokonca počas neprítomnosti zvolených zástupcov

RIEŠENIE...

- trénujme sa v trpezlivosti, začneme s menším tímom motivovaných žiakov a venujme pozornosť ich nápadom. V priebehu pár rokov sa to určite zlepší!

FUNGOVANIE KOLÉGIA

Hneď na začiatku si **dohodneme pravidlá fungovania**, od pracovných stretnutí, priebežnej komunikácie, riešenia akútnych problémov, vzájomnej zastupiteľnosti až po zásady slušného správania, ak sú potrebné, napr. „rozprávame potichu“ alebo „necháme druhého dohovoriť“. Pravidelnosť stretnutí uľahčuje komunikáciu a prácu skupiny. Hľadáme preto vyhovujúce riešenie kedy, kde a ako často sa budeme stretávať. Na konci každého stretnutia si zopakujeme úlohy, ktoré majú byť splnené do nasledujúceho stretnutia, príp. zapisovateľ urobí záznam dohodnutých vecí a termínov. Nezabudneme tiež prediskutovať, ako sa ostatní dozvedia o novinkách, ako budeme dosiahnuté výsledky prezentovať vedeniu školy a celej komunite. Vymenujeme si bežné komunikačné prostriedky na škole a vyzveme žiakov, aby skúsili navrhnúť niečo nové, čo spolužiakov zaujme.

Spôsob rozhodovania v kolégiu je veľmi dôležitým faktorom našej spolupráce a v priebehu „dozrievania“ kolégia zaraďujeme metódy, ktoré čoraz viac zohľadňujú názory všetkých členov. Z začiatku môžeme rôznymi formami hlasovania a prehlasovanej menšiny skúsime vždy ešte raz vysvetliť dôvody pre záverečné rozhodnutie. **Participáciu charakterizuje dialóg**, dlhý dialóg hoci na pokračovanie, kým sú všetci členovia presvedčení o správnosti spoločného rozhodnutia. Pravidelná spätná väzba nám časom pomôže komunikáciu a rozhodovanie kolégia zefektívniť.

„Žiakom sa aktivity páčili, či už na pôde školy, alebo mimoškolské aktivity. Naučili sa komunikovať s ľuďmi, pripraviť program a byť zaň zodpovední, vyjadriť svoje názory a pod. Po skončení aktivít sme sa o nich so žiakmi rozprávali či boli s nimi spokojní, dostali sme návrhy na nové nápady, inovatívne, čo by sa dalo zlepšiť a pod.“

Mgr. Jana Vaňová, koordinátorka zo Strednej odbornej školy polytechnickej, Liptovský Mikuláš

TIP PRE VÁS

Je dobré, ak si kolégium robí zápisy zo svojich stretnutí. Zaistíme tak, že všetky dôležité úlohy a zodpovedné osoby budú jasne určené a zaznamenané, takže sa na ne ľahšie zabudne. Zápisy môžu neskôr slúžiť aj ako pomôcka pri vyhodnocovaní efektívnosti práce kolégia. Pri záverečnej hodnotiacej návšteve môžu byť tieto záznamy ukážkou toho ako často sa kolégium stretávalo a ako pracovalo.

Pravidlá Kolégia

1. Užšie kolégium sa stretáva pravidelne 1x za 2 týždne vždy vo štvrtok alebo v piatok o 14.00 hod v Knížnici ZŠ)
2. Širšie kolégium sa stretáva pravidelne 1x za 2 - 3 mesiace - vždy v posledný piatok druhého mesiaca) o 16.00 v knižnici ZŠ
3. Na stretnutia kolégia chodíme pravidelne
4. Snažíme sa byť aktívni a užitoční
5. Na stretnutiach dodržiavame pravidlá diskusie
6. Členovia užšieho kolégia sú povinní informovať svojich spolužiakov o obsahu rokovani kolégia
7. Každý člen kolégia dodržiava ekokódex našej školy je príkladom pre ostatných
8. Všetci členovia kolégia majú právo byť informovaní o aktivitách a dianí a činnosti v kolégiu
9. Každý člen kolégia sa zapája do dobrovoľníckej práce v Zelenéj škole a má právo byť morálne ocenený, príp. symbolicky odmenený za svoju prácu

Obr. PRAVIDLÁ KOLÉGIA ZELENEJ ŠKOLY, ZŠ DRUŽSTEVNÁ PŘI
HORNÁDE

KOORDINÁTOR PROGRAMU ZELENÁ ŠKOLA

Každý pracovný tím potrebuje vedenie. Ako koordinátor programu Zelená škola sme jedným z členov kolégia. Našou **hlavnou úlohou je podporovať dobré fungovanie kolégia a smerovanie k splneniu cieľov**. Povzbudzujeme, radíme, pomáhame predchádzať problémovým situáciám. Okrem toho, čo je potrebné vecne riešiť, všímame si aj spoluprácu v kolégiu a dávame spätnú väzbu, ako by sa spolupráca mohla nabudúce zlepšiť. Často chválime – a to nielen za splnenie úlohy, ale vyzdvihneme aj pomoc druhým, iniciatívu, vysvetlenie nedorozumenia a podobne.

„Základným predpokladom na úspech je učiteľ, ktorý vie, kam smeruje a má predstavu ako sa tam asi dostane - program Zelená škola dáva učiteľovi postupné kroky na dosiahnutie zmeny, a preto ho hodnotím veľmi pozitívne.“

Adriana Pallová, koordinátorka zo Súkromnej spojenej školy British International School Bratislava.

Komunikujeme s organizátormi programu a zodpovedáme za certifikačný proces a dokumentáciu. Pravidelne sledujeme e-mailovú konferenciu, na internetovej stránke programu prezentujeme naše úspechy či zaujímavé aktivity. **Otázky a problémy konzultujeme čo najskôr** – s regionálnym centrom, na regionálnych stretnutiach, využiť môžeme aj skúsenosti druhých škôl (e-mailová konferencia alebo priame kontakty zverejnené na stránke programu), resp. konzultujeme individuálne prostredníctvom poskytovanej konzultantskej podpory. Podrobnejšie informácie o vyššie uvedených možnostiach, ktoré poskytuje program Zelená škola nájdeme v kapitole „Program Zelená škola prakticky“. Aktivity školy v iných projektoch a programoch sa snažíme prepájať a využiť tak čo najlepšie ľudské, časové a finančné kapacity.

Ak je potrebné, snažíme sa zabezpečiť primeraný **status koordinátora programu Zelená škola**. Zákon č. 317/2009 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch umožňuje definovať špecializovanú činnosť koordinátora environmentálnej výchovy podľa par. 33, ods.1, písm. g), príp. podľa písm. e) vedúci predmetovej komisie prírodovedných predmetov. Dohodnutie kritérií výkonu tejto kariérnej pozície v Zásadách hodnotenia pedagogických zamestnancov a pridelenie 1 hodiny týždenne v pracovnom úväzku koordinátora umožní systematickú prácu na programe. Musíme si uvedomiť, že bez podpory programu vedením školy sa medzinárodnú vlajku Eco-Schools podarí škole získať iba zázrakom.

Prehľad úloh a náplň činnosti koordinátora environmentálnej výchovy nájdeme na www.zelenaskola.sk/pre-skoly/metodicke-materialy/ine.

Ukazovatele kvality kroku 1.:

- žiaci sa sami hlásia za členov kolégia a sú vybraní spolužiakmi
- žiaci majú možnosť navrhnúť do kolégia dospelých
- žiaci z kolégia zisťujú názory ostatných žiakov a podávajú správy o výsledkoch práce kolégia do každej triedy
- členom kolégia je aspoň 1 dospelá osoba, ktorá nepôsobí na škole
- žiaci tvoria min. 50% počtu členov kolégia
- rodičia alebo starí rodičia tvoria min. 50% počtu členov kolégia materskej školy/školy 1. – 4. ročník a špeciálnej školy

ZAPAMÄTAJME SI

1. *Tímovou spoluprácou podporujeme zmysel pre demokraciu a motiváciu pre vlastné iniciatívy.*
2. *Rizikom je zostavenie kolégia, ktoré je príliš „jednofarebné“: členovia sa síce ľahko dohodnú, ale majú ohraničené vedomosti a kontakty, oberajú sa o nové pohľady a nápady.*
3. *Neprizývajte žiakov „do počtu“ alebo „pre okrasu“, pretože účasť žiaka v kolégiu bez vážneho záujmu o túto činnosť môže znamenať jeho pasivitu a následne menej príležitostí skutočne sa zapojiť do rozhodovacích procesov.*

1.2 Metódy na podporu participácie v kroku 1.

A) STIMULÁCIA

- program Zelená škola prezentujeme školskej komunite, informácie o zostavovaní kolégia uverejníme na nástenke, v školskom časopise

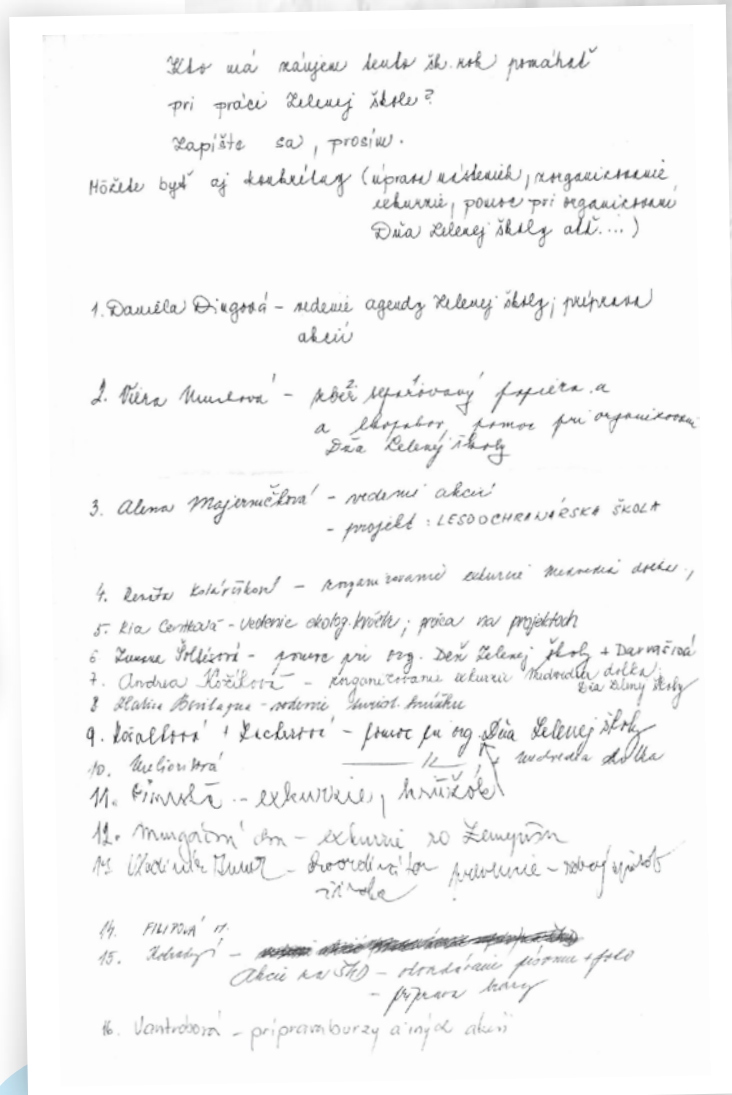
ILUSTRACNÉ FOTO ZŠ s MŠ ČADROVA UL., BRATISLAVA – PLAGÁT POZÝVAJÚCI NA 1. STRETNUTIE KOLÉGIA

- môžeme vyhlásiť školským rozhlasom, kedy a kde sa môžu záujemcovia o dobrovoľnícku prácu v kolégiu (deti, dospelí) prihlásiť

„Tento rok pracuje kolégium lepšie. Vyhlásila som v rozhlase, že aj tento rok bude pracovať kolégium a že členovia kolégia budú zároveň členmi Eko krúžku. Žiaci mali možnosť pár dní popremýšľať a ja ako koordinátorka som chodila po triedach a osobne si zapísala žiakov, ktorí mali záujem. Osvedčilo sa mi to. Žiacke kolégiu sa stretáva každý štvrtok o 14.00 h. Snažím sa im pripravovať stretnutia zaujímavé, každé iné. Na prvom stretnutí sme sa zahráli na reportérov – každý dostal dvojicu a oni mali navzájom pozisťovať informácie o partnerovi a potom ich prezentovať. Tak sa ľahšie zoznámili.“

Mgr. Daniela Dingová, koordinátorka zo ZŠ ul. Ing. Kožucha, Spišská Nová Ves

- môžeme zriadiť tzv. zelenú skrinku na prihlasovanie dobrovoľníkov, zbieranie nápadov a názorov

OBR: VÝZVA NA ZAPOJENIE VIACERÝCH UČITEĽOV NA ZŠ ING. KOŽUCHA, SPIŠSKÁ NOVÁ VES

- finálny zoznam členov kolégia zverejníme na verejne prístupnom mieste – nástenke v priestoroch školy (ideálne aj s kontaktmi na koordinátora a členov), internetovej stránke školy a pod.

Polim' se čito. Mlad' mase plemenit' flor' najvrata
nam palma, i komep' puzavice nam s med
pavodol. Pa ču nam volit' i slobu od praganje
i po puzu i naboranje. Dvoj by som se puzi-
mit' a kyč' cizom celom' sloby puzor i myshin
i to slobu kudu lakim s m. nam auct
upolne kuz. mo se celi i puzom, puzu.
Pa celom' sloby cizom i sluzby kuzpice
i na kuzu celom' Farabino puzu.
Pa, ky som, milti puzu kuzu
pa mlti puzu. Puzu i by som a ky
aby se kuzu kuzu puzu i celom' by
by kuzu kyč' kuzu i ky som a ky
gady kuzu. By mlti auct i puzu
i celom' kuzu celom' kuzu. Puzu
kuzu i se ky som i kuzu i som by puzu
i kuzu kuzu i.

OBR: MOTIVAČNÉ LISTY ŽIAKOV. ZŠ JAHODNÍČKA MARTIN

- na jednom z prvých stretnutí si vyjasnime, čo všetkých členov kolégia čaká, aké budú mať špecifické zodpovednosti a ako bude kolégium pracovať v skupine. Vypýtame spätnú väzbu od prítomných, aby sme sa ubezpečili, že rozumejú a majú o túto činnosť naďalej záujem.
- strom očakávaní – každý člen kolégia napíše na papierový list, aké očakávania má od kolégia a zároveň, aké svoje schopnosti, vedomosti, pomôcky a pod. ponúka kolégiu
- vhodnou formou podpory tímovej spolupráce kolégia je tréning alebo workshop s externým lektorom, (napr. z kancelárie programu Zelená škola)
- pre vzájomné spoznanie sa a rozdelenie rolí v kolégiu môžeme použiť napr. metódu „Prikladám svoje ruky k dielu“: každý si nakreslí obrys svojich rúk na papier – na každý prst ľavej ruky napíše, čo môžem ja sám urobiť pre zníženie ekologickej stopy školy, na prsty pravej ruky – čo si myslím, že môže urobiť celá skupina, všetky „ruky“ prečítať a v diskusii prideliť úlohy a zodpovednosti jednotlivým členom kolégia

- vytvorme pravidlá komunikácie a fungovania tímu – pre školy registrované v programe po prvýkrát sa odporúča

- **Kto nám v kolégii chýba?** Kto by nám mohol pomôcť zaviesť na škole environmentálny manažment? Vyskúšajme brainstorming pre získanie návrhov členov z mimoškolského prostredia. Podobná otázka sa možno objaví pri plánovaní konkrétnych aktivít - vtedy myslíme na to, že nie všetci ľudia, ktorí s nami budú spolupracovať, musia byť členmi samotného kolégia.
- o práci kolégia môžeme informovať celú školu formou obežníka alebo mesačníka, ktorý umiestnime do každej triedy a do zborovne
- status členov kolégia podporíme zverejnením mien a ich úloh/zodpovedností, príp. fotografie na internetovej stránke školy (získame súhlas rodičov)
- prácu členov kolégia, dobrovoľnícke aktivity a pozvánky pre verejnosť prezentujeme na úradnej nástenke v obci

Enviráčik

V stredu dňa 9. decembra 2009 po 6. vyučovacej hodine sa uskutoční zdobenie Vianočného stromčeka pre voľne žijúce zvieratá v našom okolí. Prosíme všetkých žiakov, ktorí by chceli pomôcť zvieratkám, aby do utorka doniesli do prírodopisného kabinetu zakúpené krmivo, slaninku na háčiku alebo vlastnoručne vyrobené chutné ozdoby zo semienok, orieškov, loja. Nezabúdajme na živých tvorov v našom areáli a začnime im vytvárať svet, v ktorom sa budú cítiť bezpečne.

Vzhľadom na malú informovanosť žiakov o 3. úlohe v súťaži: Najenvironmentálnejšie citiaca trieda, vyhlasujeme náhradné kolo. Trieda si do konca decembra 2009 vyrobí vlastnú nálepku Pijem zdravú vodu, nápoj z vodovodu. Slovensko patrí k malému počtu krajín, ktoré sa môžu pochváliť kvalitnou pitnou vodou. Svojím optimálnym zložením je predurčená na každodenné pitie a 7 litrov vody nestojí ani 1 cent. Aj napriek tomu stúpa predaj balených vôd.

Ďalej oznamujeme žiakom a zamestnancom školy, že od dnešného dňa zriadujeme celoročný zber galvanických článkov a jednostranne použitého papiera. Separáčné nádoby sú pred kabinetom prírodopisu.

Ďakujeme a prajeme pekný deň

Kolégium Zelené školy

1.3 Poznámky pre deti do 10 rokov a deti so špeciálnymi výučbovými potrebami

- deti so záujmom o ochranu prírody môžeme nájsť pomocou pracovných listov k etickej výchove, na ktorých je zobrazené správne a nesprávne správanie sa v prírode. Po aktivite sa detí opýtame, kto by chcel pomáhať starším žiakom a starať sa o prírodu v okolí školy.

OBR: DEVIATICI SADIÁ STROMY SPOLU S PRVÁKMI A TÍ SA O NE ĎALEJ STARAJÚ. TRADÍCIA NA PRAŽSKEJ ZÁKLADNEJ ŠKOLE ZŠ GENERÁLA JANOUŠKA V ČESKEJ REPUBLIKE.

- pre prácu v kolégiu skúsime osloviť rodičov a starých rodičov listom alebo osobne na rodičovskom združení, predstavíme vzdelávací program a vysvetlíme význam takejto spolupráce pre deti, pre školu a v neposlednom rade aj pre životné prostredie

KOLÉGIUM ZELENEJ ŠKOLY
ZÁKLADNÁ ŠKOLA, HLAVNÁ 5, 044 31 DRUŽTEVNÁ PRI HORNÁDE

Vážený pán
Peter Marko
Trebejovská 54
Družstevná pri Hornáde

VEC: Nominácia do Kolégia Zelené školy

Dňa 1.10.2009 sme sa my zástupcovia žiakov našej školy stretli za účelom zriadenia Kolégia Zelené školy, ktoré bude následne organizovať a riadiť aktivity projektu na škole.

Nakoľko by kolégium malo pozostávať zo zástupcov skupín zainteresovaných na životnom prostredí v lokalite školy, predovšetkým zo žiakov, učiteľov, nepedagogického personálu, rodičov, zástupcov zriaďovateľa alebo školského úradu, rozhodli sme sa osloviť aj Vás.

Bolo by nám ctou, ak by ste prijali členstvo a stali sa tak právoplatným členom Kolégia v školskom roku 2009/2010.

Nakoľko v Kolégiu by hlavnú rolu mali mať žiaci potrebujeme mať okolo seba skúsených dospelých, ktorým dôverujeme a ktorí nám pomôžu pri celom procese práce v Kolégiu tak, aby sme v sebe pestovali zmysel pre demokraciu.

Veríme, že podporíte motiváciu nás žiakov prebrať iniciatívu v rozhodovaní.

S pozdravom

Žiaci Kolégia Zelené školy

Návratka

Súhlasím s členstvom v Kolégiu Zelené školy v školskom roku 2009/2010:

.....
Podpis

V Družstevnej pri Hornáde, dňa:

OBR: POZVÁNKA DO KOLÉGIA NA MENO AJ S NÁVRATKOU.
ZŠ DRUŽTEVNÁ PRI HORNÁDE

- skúsime zmapovať potenciál rodičov, t. j. získať prehľad o povolaniach, zručnostiach, o možnostiach pomoci škole a o záujme stať sa členom kolégia. Každý niečo zaujímavé vie a dokáže, môže tak byť cenným vzorom pre napodobňovanie a inšpiráciu. Môžeme vytvoriť anketový lístok (ktorý však nemusí mať vždy uspokojivú návratnosť) alebo využijeme hravú formu a aktivity pre rodičov s deťmi, napr. počas karnevalu, Dňa matiek či otcov a pod. V spolupráci s rodičmi môžeme potom napláňovať rôzne tvorivé dielne, hry a aktivity v prírode, exkurzie atď.

Obr: PODUJATIE PRE DETI MATERSKEJ ŠKOLY. SOŠ POLYTECHNICKÁ,
LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

„Pri práci s malými deťmi podporuje participatívny prístup celková atmosféra v škole, ktorá má byť naplnená environmentálnym cítením a deti ju úplne a bez problémov nasávajú. Ide o pravdivosť dospelých, ktorí deti obklopujú, pretože deti sa učia príkladom a srdcom“.

Mgr. Bronislava Vandrašková,
koordinátorka zo ZŠ 1. – 4. Veľká Mača

2. krok

Environmentálny audit

2.1 Cieľ a charakteristika

Cieľom environmentálneho auditu školy je **získať prehľad o vplyvoch prevádzky školy na životné prostredie**. Audit slúži ako východisko k výberu prioritnej (hlavnej) témy pre aktuálny školský rok a podklad pre vytvorenie Environmentálneho akčného plánu.

Analýza dopadov prevádzky školy na životné prostredie – **environmentálny audit** – je jedným z prvých a hlavných krokov, ktoré musíme uskutočniť, aby mohla byť naštartovaná zmena k lepšiemu. **Audit realizujeme na začiatku každého certifikačného obdobia** pre všetky oblasti a pre vybranú prioritnú oblasť následne vyplníme aj nepovinnú časť auditu.

Do zberu údajov zapájame nielen členov kolégia ale aj ďalších žiakov. Budeme potrebovať niektoré údaje z kancelárie vedenia školy aj od technického personálu (spotreba vody, faktúry za spotrebu elektrickej energie a plynu, nákup potravín, potrieb na upratovanie).

„Potrebovali sme informácie od tajomníčky, školníka, vedúcej jedálne, zásobovania. Najlepšie sa nám osvedčilo spísať naše otázky do e-mailu.“

Adriana Pallová, koordinátorka zo Súkromnej spojenej školy British International School Bratislava.

S kolégiom Zelenej školy **zorganizujeme vypracovanie environmentálneho auditu**, tj. **zber údajov podľa pracovných listov** „Environmentálny audit školy“ pre 6 oblastí: odpad, voda, energia, doprava a ovzdušie, zelené obstarávanie, zeleň a ochrana prírody (Pracovné listy auditu by ste mali mať k dispozícii pre potreby kopírovania v tlačenej podobe, prípadne si ich môžete stiahnuť na www.zelena-skola.sk/pre-skoly/metodicke-materialy/zelena-skola – sú prístupné len školám registrovaným do programu, ktoré majú vytvorený účet/profil na tejto stránke).

Žiaci zapojení do environmentálneho auditu získajú prehľad o východiskovej situácii a môžu si následne trénovať schopnosť riešiť problémy, navrhovať riešenia, spolupracovať v tíme.

Pred samotnou realizáciou auditu si nezapodme spolu s deťmi prečítať úvod k pracovným listom. Tiež by sme sa mali uistiť, že každému v tíme je jasný význam realizácie auditu a jeho úloha pri zisťovaní údajov.

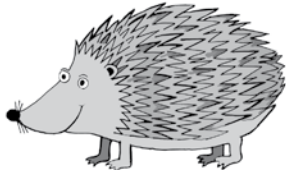
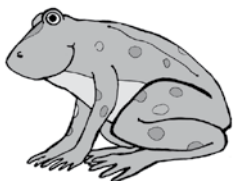
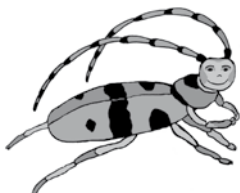
PRACOVNÉ LISTY

Prvá časť pracovných listov „Environmentálny audit školy“ je povinná a poskytuje prehľad o každej oblasti životného prostredia. Pracovné listy sú určené pre deti od 9 rokov. Žiakov sprievádzajú zvieratká – ochrancovia jednotlivých

oblastí, ktorí vysvetľujú význam konkrétnych aktivít auditu. Eliška s Krištofom sú dve zvedavé deti zo Zelené školy, ktoré sa pýtajú na všetko, čomu nerozumejú.

Ochrancovia zo živočíšnej ríše podľa oblastí:

voda – rak riečny	energia – slimák záhradný
	
odpad – jež obyčajný	doprava a ovzdušie – skokan zelený
	
zelené obstarávanie – korytnačka močiarna	zeleň a ochrana prírody – fúzač alpský
	

Zadanie úloh je spracované názorne, s obrázkami a vysvetlením náročnejších pojmov. Žiakov povzbudzujeme k prepájaniu aktivít auditu s doteraz nadobudnutými vedomosťami z vyučovania jednotlivých predmetov alebo z uskutočnených osvetových akcií školy. Pri týchto úlohách sa stretáva konkrétna činnosť auditu (krok 2.) s upevňovaním v rámci pro-environmentálnej výučby (krok 5.) a žiaci si pripomínajú doterajšie skúsenosti pred samotným zostavením akčného plánu (krok 3.).

Na konci povinnej časti pracovných listov nájdeme súhrnnú tabuľku „Zhrnutie“ pre každú oblasť, ktorá nám pomôže prediskutovať a zhodnotiť, čo sme v audite zistili. Tabuľky pre jednotlivé témy môžeme tiež prekresliť na väčšie papie-re, ktoré rozdelíme na dve polovice (plusy a mínusy). Tieto zhrnutia môžeme použiť napr. pri diskusii o výbere prioritnej témy alebo pri verejnej prezentácii výsledkov auditu.

„Aj predtým sme do činnosti Zelené školy zapájali žiakov, bez nich by to nešlo. Predostreli sme im návrhy, povedali čo od nich potrebujeme, ako to majú urobiť. To isté na zasadnutí kolégia. Žiaci pasívne počúvali. Teraz sa snažíme, aby žiaci hovorili čo najviac, musíme ich samozrejme viac motivovať. Chceme, aby sami prišli s nápadmi, aby sa nebáli. Mali strach osloviť pracovníkov školy ohľadom prvého auditu, hanbili sa, hľadali odvahu. Teraz, keď budeme robiť druhý audit, verím, že už nebudú mať také obavy.“

Mgr. Daniela Dingová,

koordinátorka zo ZŠ Ing. Kozucha, Spišská Nová Ves

Pri vyplňaní pracovných listov „Environmentálny audit školy“ potrebujú žiaci zo strany pedagóga minimálnu pomoc. Dbáme však, aby činnosti boli v súlade s príslušnými smernicami o bezpečnosti a ochrane zdravia.

VODA

TÚTO TÉMU VYPRACOVALI:
(doplňte mená viacerých žiakov a dospelých, ktorí sa podieľali na vzpracovaní tejto časti auditu)

Ahojte, som rak riečny. Som veľmi citlivý na kvalitu vody a preto som vás pošiel skontrolovať ako si tú našu vzácnu vodu viete. Dovoľte som sa, že práve vy na Zelených školách si dávate na vodu veľký pozor. Tak sa na to spoločne pozrieme.

CHCEME:

- Ušetriť čo najviac vody pri umývaní, varení, čistení, polievaní, pretože voda je vzácna.
- Zbytočne neznečisťovať vodu, ktorú vypúšťame do odpadu.
- Chrániť prírodu pred znečisťovaním (znečistená voda sa dostáva do povrchových vôd – potokov, riek, jazier, rybníkov a do podzemných vôd).

? VIETE, ŽE ?

- Najviac vody sa v škole spotrebuje na toaletách
- Kvapľajúcim kohútikom (10 kvapiek za minútu) odvádzajú denne až 160 litrov vody za mesiac
- Každá šetrná dvojčlenná sprchovňa (na mlieku a veľká potreba) môže ušetriť 50-70% vody

... a vedeli ste aj to, že na Slovensku spĺňajúme pitnú vodu?

ČIM ZAČAŤ ?

Je veľmi dôležité vedieť, či vaša škola rešpektuje zákony chrániace životné prostredie. Súdne zistí, či je prevádzka areálu školy v súlade s environmentálnou legislatívou Slovenskej republiky (SR), konkrétne či je v súlade so zákonom Národnej rady SR č. 364/2004 Z. z. o vodách - t.j. či je škola napojená na schválenú kanalizáciu, prípadne stavebné a prevádzkovo schválenú žumpu, ktorá je pravidelne vyprázdňovaná a pod. Ľ

Napíšte, ako je na tom Vaša škola:

.....

.....

.....

Pitná voda z vodovodu
je veľmi cenná. Najčastejšie pochádza z podzemnej vody, ktorá je regionálnou vodárenskou spoločnosťou kontrolovaná a upravovaná na kvalitu spĺňajúcu všetky hygienické normy a je zdravotne nezávadná. Za dodávku tejto pitnej vody vaša škola platí vodárenskej spoločnosti vystavujúcej účty – faktúry. Cena pitnej vody v celom svete stále rastie.

ENVIRONMENTÁLNY AUDIT ŠKOLY PRACOVNÉ LISTY © Kancelária programu Zelená škola, 2010

VÝBER PRIORITNEJ TÉMY

Po vypracovaní prvej časti pracovných listov sa navzájom dôkladne oboznámime so všetkými zisteniami, prediskutujeme ich v kolégiu a prijmeme rozhodnutie, **a ktorá nám v audite vyšla ako najproblematickejšia**. Pri výbere prioritnej témy okrem výsledkov auditu ďalej zohľadňujeme:

- súlad prevádzky školy s environmentálnou legislatívou
- podpora vedenia školy pre danú tému
- reálne možnosti zlepšenia v danej oblasti – šanca dosiahnuť úspech
- časové, finančné a personálne nároky potrebných environmentálnych opatrení
- odborná náročnosť problematiky, resp. dostupnosť odbornej pomoci, partnerov

V prípade priaznivých podmienok môžeme vybrať dve aj viac oblastí, ktorým budeme počas certifikačného obdobia venovať pozornosť. Odporúča sa to však iba školám s bohatými skúsenosťami s environmentálnymi projektami a výbornou úrovňou participácie.

Po dohodnutí prioritnej témy vyplníme druhú časť pracovných listov už len pre vybranú environmentálnu oblasť/tému. Táto časť auditu podrobnejšie analyzuje situáciu v škole, je prípravou na krok 3. (tvorba akčného plánu) a ponúka nám konkrétne námety na opatrenia a zlepšenia v danej oblasti. Môžeme doplniť ďalšie ukazovatele vplyvu školy na životné prostredie, ktoré majú v našich konkrétnych podmienkach potrebnú výpovednú hodnotu.

OBR: UKAŽKA METÓDY SKUPINOVÉ INTERVIEW, HĽADANIE SPOLOČNÝCH PRIORÍT

OBR: NÁZORNÉ SPRACOVANIE VÝSLEDKOV INVENTARIZÁCIE ZELENE V ŠKOLSKOM AREÁLI REALIZOVANEJ V RÁMCI AUDITU.

TIP PRE VÁS

Aby sme mali presnú predstavu o tom ako naša škola funguje, môžeme si tiež urobiť mapu školy, na ktorej zvýrazníme kde máme slabiny a kde sme silný v jednotlivých témach. Táto jednoduchá mapa nám môže pomôcť pri plánovaní akčného plánu.

ČO SA NEOSVEDČILO...

- **direktívne vyžadovať od žiakov vyplnenie všetkých tabuliek auditu napriek tomu, že v konkrétnej situácii školy to je nelogické (napr. určovať množstvo jednotlivých zložiek odpadu v prípade, keď škola zatiaľ triedený zber odpadu nemá zavedený)**

RIEŠENIE...

- **prípadné nejasnosti alebo zásadné problémy pri realizácii environmentálneho auditu konzultujeme so svojim konzultantom, regionálnym centrom alebo kanceláriou programu**

„Bolo veľmi príjemné zažívať, ako nás dospeláci pri zisťovaní údajov do auditu trpezlivo počúvajú a poslušne nám poskytujú všetky potrebné informácie (je to super, že odteraz nedávajú úlohy len učiteľia nám, ale aj my im!)“

Veronika Hockaufová, žiačka 7.A, ZŠ Družstevná pri Hornáde

Obr: MERANIE REÁLNEJ SPOTREBY ELEKTROSPOTREBIČOV MÔŽE SPESTRIŤ VYUČOVACIE HODINY VIACERÝCH PREDMETOV. REGIONÁLNE CENTRÁ PROGRAMU ZELENÁ ŠKOLA POŽIČIAVAJÚ ŠPECIÁLNY PRÍSTROJ NA TÚTO ČINNOSŤ

Ukazovatele kvality kroku 2.:

- žiaci a dospelí zástupcovia z kolégia plánujú postup a koordinujú environmentálny audit školy
- súčasťou prípravy environmentálneho auditu je informačný materiál (napr. na nástenku, pre rozhlasové vysielanie a pod.), ktorý veku primeraným spôsobom vysvetľuje žiakom, čo sa na škole bude diať
- pracovné listy „Environmentálny audit školy“ sú vypracované žiakmi
- pracovné listy environmentálneho auditu sú vyplnené pre všetky tematické oblasti
- v rámci povinnej časti a údaje zodpovedajú skutočnosti
- každý člen kolégia vie, aké má úlohy a s kým má spolupracovať, komu a v akom termíne je potrebné odovzdať záznamy
- mapovanie jednotlivých oblastí auditu je v čo najväčšej možnej miere prepojené s výučbou (napr. na fyzike, matematike, etickej výchove a pod.)
- výsledky auditu sú vhodnou formou (napr. plusy a mínusy školy) prezentované na nástenke, alebo internetovej stránke školy a pod.

ZAPAMÄTAJME SI

1. Z hľadiska účinnosti environmentálnej výchovy sú dôležité zmeny, ku ktorým prispeli predovšetkým samotní žiaci. **Pracovné listy „Environmentálny audit školy“ dávame vypracovať žiakom na začiatku každého certifikačného obdobia**, aby sa oboznámili s aktuálnym stavom a mohli sa aktívne zapojiť do rozhodovacích a plánovacích procesov.
2. Využitie pracovných listov „Environmentálny audit školy“ je na našom uvážení: môže s nimi pracovať iba kolégium, zapojení môžu byť napr. žiaci z environmentálneho krúžku a môžeme ich použiť aj na vyučovaní, ak chceme prepojiť vedomosti žiakov s praktickou činnosťou.

2.2 Metódy na podporu participácie v kroku 2.

A) STIMULÁCIA

- o realizácii auditu na škole informujeme na nástenke, v školskom časopise, rozhlase, aby všetci pochopili jeho význam a možnosti, ako sa zapojiť
- podporíme motiváciu celej školy podávať návrhy na zlepšenie, napr. formou ankety (zelená skrinka alebo informačný stánok so zástupcami kolégia)
- zadáme projekt pre vyššie ročníky – vypracovať vizualizáciu, model či výtvarné stvárnenie ekologickej stopy školy ako názorná pomôcka pre menšie deti, rodičov...

B) TÍMOVÁ SPOLUPRÁCA

- v rámci kolégia vytvoríme pracovné skupiny, ktoré budú mapovať jednotlivé oblasti auditu, prizveme ostatných žiakov. Oblasti môžeme podeliť aj podľa ročníkov, v nadväznosti na výučbu (napr. 6. ročník – fyzika – energia). Ak majú žiaci problém dodržiavať termíny, môžeme určiť pre každú oblasť auditu „vedúceho oddelenia“ alebo podobnú funkciu
- na veľký papier zapíšeme časový harmonogram, podľa ktorého prebehne audit jednotlivých oblastí a vyvesíme ho v miestnosti, kde sa kolégium stretáva. Dohodneme termín, do kedy je potrebné všetky činnosti skončiť a zodpovednú osobu za spracovanie výsledkov auditu
- ak máme v kolégiu žiakov, ktorí už na audite spolupracovali v minulom období, skúsime ich zaujať novými úlohami – môžeme im ponúknuť pracovné listy pre inú oblasť alebo sa môžu pokúsiť nájsť ďalšie ukazovatele pre environmentálny audit, t. j. miesta, veci alebo činnosti, kde zistia vplyv školy na životné prostredie. Svoje návrhy a zistenia môžu odprezentovať pred kolégiom. Všetky užitočné body môžeme využiť v ďalšej práci.

„Jednotlivé témy auditu sme si rozdelili po skupinách, aby v každej skupine bola jedna dospelá osoba – konzultant. Zozbierané výsledky sme spracovali do prezentácií v ppt a tie sme predniesli na stretnutí kolégia, kde boli prítomní okrem žiakov aj pani upratovačka, pán školník, pani poslankyňa z Miestneho úradu. Na základe auditu sme hlasovali a za najzávažnejšiu oblasť sme považovali odpady.“

Mgr. Lucia Lengyelová,
koordinátorka zo ZŠ Želiarska, Košice

- proces určovania priorít je veľmi dôležitý, venujeme mu dostatok času. Pri diskusii nám pomôžu aj nasledovné otázky:
 - » Ktorá je naša najsilnejšia stránka, v ktorých oblastiach sme dobrí? Vymenujme si ich.
 - » Chceme v tejto oblasti ešte niečo zlepšovať? Čo konkrétne?
 - » Môžeme povedať, že táto oblasť životného prostredia je na našej škole dobre riadená a systém funguje?
 - » Ktorú oblasť potrebujeme prioritne riešiť, je pre nás najdôležitejšia? Pomenujme ju.
 - » Existujú k tejto téme už nejaké legislatívne usmernenia alebo interné ustanovenia školského poriadku? Ak áno, prečo sa nedodržiavajú?
 - » Sú v rámci tejto oblasti problémy, ktoré vieme definitívne vyriešiť? Vypíšme si ich.

Správame sa k žiakom rovnocenne – počúvame ich argumenty, navzájom si vysvetľujeme všetky nejasnosti a rozpory. Potrebný čas venujeme aj návrhom na zlepšenie, ktoré sme získali od ostatných žiakov a dospelých. Iniciatívu žiakov vždy pochválime a poďakujeme sa za účasť v diskusii.

Obr: PREZENTÁCIA ENVIRONMENTÁLNEHO AUDITU. SÚKROMNÁ SPOJENÁ ŠKOLA BRITISH INTERNATIONAL SCHOOL BRATISLAVA

C) PRESAH DO KOMUNITY

ZELENÁ A NECHRAVÁ PRÁCE		MA ŠKOLA...?
VALIČKA, NÁHODNÁ POKYTY		ZKOUŠENOST S DIVERZNÍMI
ZELENÁ MŮŽE		ADRESA PRÁCE
ZELENÁ STROHA		PRÁCEJÍCÍ ŽIVOT
INTERVUJÍ ZELENÁ		VÝSLEDKOVÉ STROHY
SKLENÍK		PRÁCE JINÉ
PRÁCEJÍCÍ STROHA		PRÁCE ŠKOLA JINÁ
PRÁCE STROHY		PRÁCE V PRÁCEJÍCÍM ŽIVOT
PRÁCE KAMOLÉ		PRÁCE V PRÁCEJÍCÍM ŽIVOT
PRÁCE BUDY		
ČISTÉ STROHY		
ČISTÉ PRÁCE JINÉ		
ČOV DOM PRÁCE		

A collection of numerous small, square wooden blocks, each featuring a unique, hand-drawn botanical illustration in brown ink. The designs include various leaves, stems, and floral motifs. The blocks are scattered on a dark blue surface.

$\{ 27 \}$

3. krok

Environmentálny akčný plán

3.1 Cieľ a charakteristika

Cieľom environmentálneho akčného plánu (EAP) je vytvorenie premysleného súboru **aktivít**, ktoré vedú k dosiahnutiu konkrétneho **cieľa**. EAP nám súčasne pomáha prostredníctvom **indikátorov** sledovať úspešnosť pri napĺňaní cieľa a efektívne si rozdeliť **zodpovednosť** a zadeliť **čas**.

Povedané jednoducho: **EAP je súbor krokov, ktoré sú nevyhnutné na splnenie cieľa, ktoré sme si stanovili na základe environmentálneho auditu.** Je to akýsi navigátor, GPS, ktorý nám hovorí, či sme nezišli z cesty, ktorá vedie k cieľu. Je veľmi dôležité pripraviť si akčný plán ako kontrolovateľný súbor krokov, s určením zodpovedných ľudí, potrebným materiálom, financiami aj s jasným časovým plánom. EAP si môžeme napláňovať na **dva školské roky** (prípadne aj jeden) – toto obdobie voláme **certifikačné obdobie**. Jeho dĺžku si volíme podľa náročnosti stanoveného cieľa a našich možností.

Základné princípy EAP sú založené na zodpovedaní troch otázok:

1. Kde sme teraz? – súčasnosť

Odpoveď na túto otázku sme už získali tým, že sme urobili environmentálny audit. Urobili sme analýzu súčasného stavu, toho, kde sa nachádzame.

2. Kde by sme chceli byť? – cieľ

Aký je náš cieľ? Čo chceme dosiahnuť v najbližšom roku, prípadne dvoch? Vedeli by sme si spolu v rámci kolégia odpovedať na túto otázku?

Iste by bolo zaujímavé a inšpirujúce opýtať sa na to aj ostatných žiakov na škole, vedenia školy, pedagógov, školníka a pod.

3. Ako sa tam dostaneme? – cesta

Akými prostriedkami – aktivitami dosiahneme náš stanovený cieľ? K tejto tretej otázke nám posluží práve akčné plánovanie.

ZAPAMÄTAJME SI

EAP nie je len formálnou záležitosťou, ktorú potrebujeme splniť, aby sme získali certifikát programu Zelená škola. Kvalitný EAP je efektívnym nástrojom na našej ceste k viditeľným zmenám na našej škole. EAP nemôže byť len v hlave jedného pedagóga alebo dokument pre úzku skupinu ľudí. Je dôležité ho zverejniť na verejnom a viditeľnom mieste na škole a informovať o našich plánoch, či výsledkoch. Mali by sme dosiahnuť, aby o ňom bola informovaná celá školská i mimoškolská komunita. Nikdy nevieme koho daná aktivita môže zaujať a ako nám môže byť nápomocný.

Ak so žiakmi rozpíšeme akčný plán na čiastkové aktivity, uvidia, že majú silu krok po krôčku meniť svet k lepšiemu.

ENVIRONMENTÁLNY AKČNÝ PLÁN ŠKOLY: Vpíšte názov školy				
ZVOLENÁ PRIORITNÁ TÉMA: Uveďte		Uveďte školský rok, resp. obdobie 2 školských rokov		
Ciele	Aktivity	Zodpovedná osoba a Termín	Indikátory/Ukazovatele úspechu	Monitoring/Postupujeme podľa plánu?
CIEĽ 1:	AKTIVITA 1:	zodp. T:		
	AKTIVITA 2:	zodp. T:		
	AKTIVITA 3:	zodp. T:		

ŠTRUKTÚRA ENVIRONMENTÁLNEHO AKČNÉHO PLÁNU

PRÍKLAD:

Predstavme si, že plánujeme spoločný školský výlet. Najlepšie je zapojiť žiakov do rozhodovania a plánovania úplne od začiatku. Dohodneme sa, kam by sme chceli ísť. Je veľmi pravdepodobné, že ak žiaci dostanú možnosť vyjadriť sa k cieľu cesty, prevezmú aj časť zodpovednosti za jej prípravu.

Ako cieľ cesty sme spoločne vybrali Banskú Bystricu. Potrebujeme sa tam dostať z Bratislavy. Vieme, kde sa nachádzame (podobne ako sme najprv spravili environmentálny audit) a vieme, kam chceme ísť (naš cieľ). Ostáva nám len zvoliť najlepšiu cestu (aktivity akčného plánu), ako sa do cieľa dostať. Pritom samozrejme zvažujeme ekonomické hľadisko aj časovú náročnosť. A keďže sme škola pracujúca v programe Zelená škola, tak aj environmentálne aspekty.

Spolu so žiakmi sme dospeli k tomu, že vhodným prostriedkom, ako sa dostať do nášho cieľa, je vlak. A môžeme ísť... Nezabúdajme, že naši žiaci sú schopní a môžeme ich poveriť úlohami od vybavenia lístkov na vlak, vyzbierania peňazí aj prípravy návrhu exkurzie.

Ak sa teda chceme dostať z políčka SÚČASNOSŤ na políčko CIEĽ, je nevyhnutné plánovať – vytvoriť si akčný plán, ktorého súčasťou sú konkrétne aktivity, zodpovednosti aj časový plán.

„Najväčšie problémy mali žiaci s rozdelením si úloh na malé kroky, určením postupnosti a jednotlivých termínov a tiež dodržiavanie termínov. Často sme tieto kroky robili so žiakmi spoločne a tak sa nám podarilo dopracovať sa k výsledku. Z toho vyplýva, že je nevyhnutná schopnosť učiteľa viesť žiakov a zároveň prenechať veci na nich aj keď zväčša veci potom trvajú dlhšie a možno nie sú úplne podľa našich predstáv.“

Adriana Pallová, koordinátorka zo Súkromnej spojenej školy British International School Bratislava

ZAPAMÄTAJME SI

Základný proces tvorby environmentálneho akčného plánu pozostáva z nasledujúcich fáz:

1. Stanovenie cieľa
2. Návrh aktivít, akými cieľ dosiahneme
3. Rozdelenie zodpovedností a termínov splnenia
4. Definovanie indikátorov k jednotlivým aktivitám

STANOVENIE CIEĽA

ENVIRONMENTÁLNY AKČNÝ PLÁN ŠKOLY: Vpíšte názov školy

ZVOLENÁ PRIORITNÁ TÉMA: Uveďte

Uveďte školský rok, resp. obdobie 2 školských rokov

Ciele	Aktivity	Zodpovedná osoba a Termín	Indikátory/Ukazovatele úspechu	Monitoring/Postupujeme podľa plánu?
CIEĽ 1:	AKTIVITA 1:	zodp. T:		
	AKTIVITA 2:	zodp. T:		
	AKTIVITA 3:	zodp. T:		

Pred tým, ako si v kolégiu stanovíme cieľ, musíme mať ukončený environmentálny audit. Inak „staviame na vode“. Náš cieľ musí byť zameraný na **zlepšenie najmenej jednej zo šiestich auditovaných oblastí**. Zavedenie environmentálneho manažmentu na škole sa deje postupne – začína sa jednou oblasťou, ku ktorej sa pridávajú ďalšie, pričom dosiahnuté výsledky sa v nasledujúcich rokoch (certifikačných obdobiach) udržiavajú a zlepšujú. **Po dokončení jednej témy a získaní certifikátu programu Zelená škola sa neprestávame danej téme venovať a nezačínáme s novou. Novú tému len priberáme a v predošlej pokračujeme.**

Nezabudnime na to, že sa snažíme o skutočné a preukázateľné zlepšenie. To by sme mali vidieť na konci každého certifikačného obdobia, pri porovnaní východiskovej situácie s našimi výsledkami. Aktivity a čiastkové ciele EAP môžeme postupne v priebehu certifikačného obdobia dopĺňať do tabuľky EAP. Dôležité však je, aby sme na konci obdobia splnili hlavný cieľ (prípadne ciele), ktorý sme si určili na začiatku.

„Aby sme mohli tvoriť plán, vyškolili sme najprv kolégium v téme odpady. Dvojice žiakov dostali konkrétny materiál (1 stranu cca) na naštudovanie a potom to stručne prezentovali ostatným (pojmy ako skládka, nebezpečný odpad, minimalizácia a podobne bolo potrebné vysvetliť viacerým žiakom). Na ďalšom stretnutí kolégia nasledovala motivačná aktivita – trhanie zemegule. Boli sme v ôsmackej triede, z koša sme vyťahovali zbytočne vyhodnené predmety a nevytriedený odpad. Zakaždým sme odtrhli kus zemegule. Pre zaujímavosť, v koši sme našli celý peráčník s perami, veľa papierov a PET fľašu.“

Mgr. Lucia Lengyelová, koordinátorka zo ZŠ Želiarska, Košice

OBR: INFORMAČNÉ OPATRENIE K ŠETRENIU ELEKTRICKOU ENERGIU, ZŠ T. J. MOUSSONA, MICHALOVCE

Aby sme boli úspešní, náš cieľ musí byť „**SMART**“ (z anglického slova „bystrý, šikovný“):

- S** – Specific/špecifický
- M** – Measurable/merateľný
- A** – Accessible/dosiahnuteľný
- R** – Realistic/realistický
- T** – Time limited/časovo ohraničený

Je dôležité, aby cieľ EAP bol jasne určený a zameraný na prioritnú tému (oblasť). Pokiaľ popri hlavnej téme chceme pracovať aj na ďalších témach, je vhodné, aby aj tieto aktivity boli zaznamenané v EAP ako samostatné ciele oddelené od hlavnej témy napr. čiarou. Spísanie si všetkých cieľov a aktivít nám napr. môže ukázať, že si plánujeme viac ako sa dá reálne stihnúť alebo že naše aktivity sú až príliš rôznorodé a nesmerujú k viditeľnej zmene.

Na začiatku každého certifikačného obdobia si preto dobre zvážme množstvo a tématické zameranie aktivít. Ako sa vraví „menej je niekedy viac“, hlavne keď aktivity zmysluplne prepájame a ideme v nich do hĺbky.

Prioritnú tému si vyberáme na celé certifikačné obdobie. Ak si z vážneho dôvodu chceme túto tému v priebehu obdobia zmeniť, musíme sa o tejto zmene poradiť s prideleným konzultantom. Zmenu prioritnej témy musíme mať písomne potvrdenú regionálnym centrom alebo kanceláriou programu pre potreby záverečnej hodnotiacej návštevy.

Cieľ zároveň **musí odpovedať na nasledujúce otázky:**

KTO? Kto je naša cieľová skupina? Sú to žiaci? Celá škola? Širšia komunita, teda aj obec, sídlisko?

ČO? Čo chceme zmeniť? Aké sú očakávané zmeny?

KEDY? Kedy chceme zmenu dosiahnuť? V roku 2011? Do konca roka 2012?

KOLKO? O KOLKO? Aký bude rozsah zmien? Znížiť objem odpadu o 3%? Zvýšiť množstvo zelene o 50%?

KDE? Kde bude zmena viditeľná? Na školskom dvore? V objekte školy? V celej obci? Aj v rodinách zamestnancov školy a v rodinách detí?

ZVOLENÁ PRIORITNÁ TÉMA: ZELEŇ		
Ciele	Aktivity	Indikátory
Cieľ 1: Vybudovanie náučného chodníka v areáli školy (v počte stanovišť 6) do konca školského roka 2009/2010.	A1: Súťaž o najlepší plán náučného chodníka (vrátane zamerania jednotlivých stanovišť)	Oznam a pravidlá súťaže uverejnené na nástenke, v školskom rozhlase a na internete. Aspoň 3 rôzne návrhy
	A2: Výber plánu náučného chodníka	Plán náučného chodníka schválený Radou školy.
	A3: Triedne projekty o miestnej faune a flóre, geografických/prírodných zvláštnostiach okolia školy a iných témach podľa schváleného plánu – zber materiálov pre informačné tabule na vyučovacích hodinách	Textové a obrazové materiály pre 6 tém na informačné tabule
	A4: Výroba informačných tabúl v rámci predmetov Technické práce, Výtvarná výchova, Prírodopis a Geografia	Vyrobených 6 informačných tabúl (jedna tabuľa na jedno stanovište)
	A5: Osadenie informačných tabúl do terénu	Informačné tabule osadené v teréne podľa plánu
	A6: Vysadenie drevín a bylín pozdĺž náučného chodníka	Vysadených 7 ks (konkrétne druhy) drevín, vysadených 20 druhov (konkrétne druhy) bylín
	A7: Zhotovenie pozvánky s fotografiami náučného chodníka, vyučovanie IKT	Farebne vytlačené pozvánky, 150 ks
	A8: Kolaudácia náučného chodníka za pozvania rodičov a zástupcov mesta	Oznam o podujatí v mestskom rozhlase, na nástenke školy. Fotodokumentácia podujatia, článok v miestnych novinách.

UKÁŽKA STANOVENIA CIEĽA PRE TÉMU ZELEŇ A AKTIVITY, KTORÉ BY MALI VIESŤ K JEHO NAPLNENIU

ČO SA NEOSVEDČILO...

- plánovať v EAP zmeny, ktoré žiaci vôbec nemôžu ovplyvniť a s ich realizáciou nemajú nič spoločné (napr. rekonštrukcia budovy školy)

RIEŠENIE...

- na stanovení cieľa a jeho dosahovaní sa podieľajú vo veľkej miere samotní žiaci. Zvolíme si menej ambiciózny cieľ, ktorý navrhnú žiaci, príp. je blízky ich záujmom, a ktorý vedú s našou pomocou dosiahnuť.

ZVOLENÁ PRIORITNÁ TÉMA: DOPRAVA

Ciele	Aktivity	Indikátory
Cieľ 1: Znížiť počet osôb pravidelne sa dopravujúcich do školy motorovými vozidlami o 5% do konca školského roka 2010/2011.	A1: Rovesnícke vzdelávanie o vplyve automobilovej dopravy na životné prostredie – 2 skupiny žiakov (1. a 2. stupeň) pripravujú ukázkové hodiny	22 odučených hodín (vo všetkých triedach) 600 zúčastnených, všetci žiaci a dospelí na škole
	A2: Vypracovanie tabuliek pre monitoring spôsobu dopravy žiakov/zamestnancov do školy na vyučovaní matematiky/IKT.	Vyvesenie tabuľky celoškolského monitoringu na nástenke, 22 ks tabuliek vyvesených v triedach
	A3: Monitoring spôsobov dopravy žiakov/zamestnancov do školy a aktualizácia údajov na internetovej stránke školy	1 zástupca za každú triedu a 1 dospelý za zamestnancov školy dodáva denné záznamy o doprave kolégiu na konci každého mesiaca
	A4: Návšteva dopravného ihriska v okresnom meste, s výkladom	Všetci žiaci 3. ročníka
	A5: Súťaž o najpútavejší návrh letáku propagujúci alternatívne spôsoby dopravy do školy	Zapojenie min. 10 tried v rámci výtvarnej výchovy, slovenského jazyka alebo IKT
	A6: Informačný leták pre rodičov – grafické dopracovanie víťazného letáka + návratka pre rodičov, tlač a poslanie do rodín žiakov	600 ks letákov s návratkou, výsledky odpovedí v návratkách spracované – oznam na rodičovskom združení a na internetovej stránke školy
	A5: Určenie vhodného miesta a postavenie stojanov na bicykle	stojany pre min. 20 bicyklov, miesto chránené pred dažďom, zabezpečené voči krádeži bicyklov, fyzická pomoc aspoň 2 rodičov
	A6: Rozhlasová relácia k pravidlám využívania stojanov na bicykle a informácia o výsledkoch monitoringu dopravy žiakov/učiteľov do školy	Vypracovanie pravidiel využívania stojanov na bicykle, doplnenie školského poriadku
	A7: Cyklistický Deň Zeme – informovanie komunity	1 infostánok na námestí, aspoň 30 žiakov v zelených tričkách bicykuje po určenej trase, oslovuje ľudí a smeruje na infostánok

UKÁŽKA STANOVENIA CIEĽA PRE TÉMU DOPRAVA A AKTIVITY, KTORÉ BY MALI VIESŤ K JEHO NAPLNENIU

TVORBA AKTIVÍT

ENVIRONMENTÁLNY AKČNÝ PLÁN ŠKOLY: Vpíšte názov školy

ZVOLENÁ PRIORITNÁ TÉMA: Uvedte

Uvedte školský rok, resp. obdobie 2 školských rokov

Ciele	Aktivity	Zodpovedná osoba a Termín	Indikátory/Ukazovatele úspechu	Monitoring/Postupujeme podľa plánu?
CIEĽ 1:	AKTIVITA 1:	zodp. T:		
	AKTIVITA 2:	zodp. T:		
	AKTIVITA 3:	zodp. T:		

ZAPAMÄTAJME SI

- Jednotlivé aktivity na seba logicky nadväzujú, dopĺňajú sa a krok za krokom nás vedú k cieľu. V EAP nemajú miesto náhodné činnosti!
- Aktivitou môže byť výučbový program ako aj meranie spotreby energie. Výchovno-vzdelávacie aktivity sú rovnocenné technickým opatreniam.
- Pri tvorení akčného plánu žiaci získavajú rovnako dôležité skúsenosti ako pri jeho plnení.

Keď máme stanovený cieľ, začneme spoločne premýšľať a hľadať najvhodnejšie **prostriedky**, ako sa k cieľu dostať. V EAP sú to **aktivity**. Na dosiahnutie cieľa môžeme použiť širokú škálu aktivít. Majme stále na pamäti, že **každou aktivitou sa snažíme priblížiť k nášmu konkrétnemu cieľu**. Ak je našim cieľom zavedenie environmentálneho čistenia na celej škole, tak nebudeme predsa uvažovať o výsadbe stromov. Výsadba stromov je určite dôležitá, ale so zavedením environmentálneho čistenia nesúvisí.

Čo najviac plánujeme aktívnu účasť ostatných žiakov. Samotné kolégium nedokáže dosiahnuť merateľné výsledky, napr. úsporu pitnej vody, bez pomoci všetkých.

OBR: OSVEDČENIE O ABSOLVOVANÍ ŠKOLENIA O TRIEDENÍ ODPADU PRE JEDNOTLIVÉ TRIEDY, ZŠ JAHODNICKÁ, MARTIN

OBR: SRDIEČKA Z RUČNE RECYKLOVANÉHO PAPIERA, ZŠ ZBEHY

V nápadoch členov kolégia nájdeme určite široké spektrum aktivít. Do EAP môžeme ako aktivity napríklad zaradiť:

- exkurziu
- tvorbu propagačných materiálov
- infostánok alebo výstavu
- prieskum
- realizáciu rôznych technických opatrení (inštalácia termostátov alebo solárnych kolektorov, výsadba stromov...)
- monitoring spotreby energie
- a mnohé ďalšie

„Snažili sme sa zakomponovať environmentálne aktivity do tradičných podujatí školy, napr. volejbalový turnaj sme spojili s infostánkom, na Deň matiek – obdarovanie matiek vlastnoručne namnoženými rastlinami, počas Dňa detí sme vyrábali batikované znovupoužiteľné nákupné tašky a uvoľnenejší koniec školského roka sme využili na výmenné podujatie.“

Mgr. Lucia Lengyelová, koordinátorka ZŠ Želiarska, Košice

OBR: NAŠE TAŠKY NAD VŠETKY PLASTOVÉ! ZŠ ŽELIARSKA, KOŠICE

Inšpirácie pre aktivity EAP môžeme nájsť aj:

- na www.zelenaskola.sk/pre-skoly/metodicke-materialy/ zelena-skola (napr. inšpiratívne materiály českej Ekoškoly) alebo www.zelenaskola.sk/pre-skoly/inspiracie/ (prezentácie aktivít Zelených škôl)
- v pracovných listoch enviroauditu (napr. časti kde sme odpovedali nie alebo aktivity, ktoré sa doteraz na našej škole nerealizujú)
- prostredníctvom internetových vyhľadávačov (napr. www.google.sk a pod.)

ROZDELENIE ZODPOVEDNOSTÍ A TERMÍNOV

ENVIRONMENTÁLNY AKČNÝ PLÁN ŠKOLY: Vpíšte názov školy

ZVOLENÁ PRIORITNÁ TÉMA: Uvedte

Uvedte školský rok, resp. obdobie 2 školských rokov

Ciele	Aktivity	Zodpovedná osoba a Termín	Indikátory/Ukazovatele úspechu	Monitoring/Postupujeme podľa plánu?
CIEĽ 1:	AKTIVITA 1:	zodp. T:		
	AKTIVITA 2:	zodp. T:		
	AKTIVITA 3:	zodp. T:		

Všetci to poznáme. Stretneme sa desiatí a povieme si, že ideme zasadiť strom. Všeci sú z myšlienky nadšení a kývajú hlavami, aký je to dobrý nápad. Na druhý deň stojíme na dvore a nemáme ani rýľ, ani lopatu, ani strom. Každý sa spoľahol na druhého, že to donesie. A môžeme ísť sklamaní domov.

V EAP je dôležité rozdelenie zodpovednosti na konkrétne osoby. A každá osoba zodpovedná za nejakú aktivitu musí vedieť jasný termín, kedy má byť úloha splnená. Inak sa nám môže stať, že náš cieľ budeme dosahovať aj 50 rokov.

„Z celkového pohľadu je už u nás cítiť, že všetko máme rozdelené, presne vieme čo plánujeme, ako si predstavujeme našu prácu v škole a v programe Zelená škola. Kladne hodnotím, že sa nám podarilo zapojiť aj materskú školu, čo je úžasné, pretože už v týchto malých deťoch prehlbujeme myšlienku participácie.“

Ing. Renáta Černá, koordinátorka zo ZŠ s MŠ Velké Leváre

ZAPAMÄTAJME SI

1. Vždy si podelíme zodpovednosť za konkrétnu aktivitu.
2. Nestačí vedieť, kto je za aktivitu zodpovedný, ale aj do kedy má byť zrealizovaná.
3. Schádza z očí – schádza z mysle. Spravme si prehľadnú vizualizáciu nášho plánu a zavesme ju na stenu, kde naše kolégium najčastejšie pracuje.
4. Pravidelne kontrolujeme plnenie úloh

DEFINOVANIE INDIKÁTOROV

ENVIRONMENTÁLNY AKČNÝ PLÁN ŠKOLY: Vpíšte názov školy				
ZVOLENÁ PRIORITNÁ TÉMA: Uveďte		Uveďte školský rok, resp. obdobie 2 školských rokov		
Ciele	Aktivity	Zodpovedná osoba a Termín	Indikátory/Ukazovatele úspechu	Monitoring/Postupujeme podľa plánu?
CIEĽ 1:	AKTIVITA 1:	zodp. T:		
	AKTIVITA 2:	zodp. T:		
	AKTIVITA 3:	zodp. T:		

Indikátory k aktivitám akčného plánu nám hovoria, ČO budeme považovať za úspech. Dopredu si určíme, čo chceme dosiahnuť. To budeme neskôr sledovať a vyhodnocovať. Je dôležité vybrať si indikátory také, ktoré naozaj ukážu pokrok pri realizácii cieľa.

Budeme potrebovať kvalitatívne aj kvantitatívne indikátory. Pri **kvantitatívnych** väčšinou problém nie je. Vieme zrátať počet zapojených žiakov do aktivity alebo zistiť počet inštalovaných úsporných žiaroviek. Ale ak si máme dobre stanoviť **kvalitatívne** indikátory, je potrebné ich dobre zvážiť, aby sme s nimi nemali viac práce, než je potrebné. Ak si napríklad ako indikátor stanovíme „zvýšenie informovanosti o problematike triedeného zberu u žiakov“, opýtajme sa sami seba: AKO budeme tento indikátor merať? Ako budeme vedieť, že sme ho splnili alebo nie? Aby sme to zistili, zrejme budeme chcieť pripraviť prieskum u žiakov. A to prináša veľa malých, ale náročných krokov. Takže by nás čakalo veľké množstvo práce. A nie je isté, či je to presne ten údaj, ktorý potrebujeme.

TIP PRE VÁS

Indikátory musíme naformulovať presne (kvantitatívne aj kvalitatívne).

Zlý indikátor: počet žiakov

Dobrý indikátor: 80% žiakov druhého stupňa

Zlý indikátor: leták o separovaní odpadu

Dobrý indikátor: vytlačených 100 letákov o separovanom zbere v dvoch verziách.

ZHRNUTIE – AKÝ BY MAL BYŤ ENVIRONMENTÁLNY AKČNÝ PLÁN

- **realistický**, čo v našom prípade znamená, že je konkrétny, s osobnými zodpovednosťami, časovým harmonogramom a príp. finančnými nákladmi
- **jasný a zrozumiteľný**, pripravený na celé certifikačné obdobie, ktoré sme si vybrali
- **flexibilný** – akčný plán môžeme neskôr podľa potreby upravovať, dopĺňať, aktualizovať. Mal by to byť „živý“ plán aktivít, ktorý vieme prispôsobiť zmeneným podmienkam v čase. Cieľ stanovený pre dané certifikačné obdobie však ostáva nezmenený.
- **transparentný** – znamená to, že ho nemôžeme ukryť v zásuvke, kde by nikomu neposlúžil, ale mali by s ním byť vhodnou formou oboznámení všetci na škole, prípadne aj mimo nej (napríklad starosta a poslanci a pod.). Všetci zainteresovaní musia vedieť aj o zmenách, ktoré v pláne nastanú.
- **spoločný** – všetci partneri a zainteresovaní majú svoje zodpovednosti, komunikujú spolu, odovzdávajú si dôležité informácie, spoločne sa snažia získať finančné a materiálne zdroje
- **s jasne stanovenými indikátormi** pre jednotlivé aktivity

OBR: ÚRODA ZO ZÁHRADY BABKY BYLINKÁRKY, ZŠ T. J. MOUSSONA, MICHALOVCE

Ukazovatele kvality kroku 3.:

- EAP je vypracovaný podľa tabuľky „Enviro akčný plán“, ktorú si môžete stiahnuť na www.zelenaskola.sk/co-je-zelena-skola/na-stiahnutie
- cieľ EAP je zrozumiteľný, merateľný a jeho splnením sa dosiahne zlepšenie vo vybranej tematickej oblasti
- EAP je v čo najväčšej miere vypracovaný v spolupráci so žiakmi, t. j. žiaci (v kolégiu/všetci) vedia, aký cieľ ochrany životného prostredia je stanovený v danom certifikačnom období a akými krokmi sa ho snažia dosiahnuť
- žiaci z kolégia sú nielen spolutvorcami EAP, ale majú aj zodpovednosť za niektoré úlohy v rámci aktivít
- EAP obsahuje konkrétne vzdelávacie aktivity so zameraním na environmentálnu výchovu a je prepojený s výučbou, t. j. do vybraných aktivít zapájame čo najväčší počet žiakov v rámci rôznych vyučovacích predmetov a obsahuje aj prácu s verejnosťou
- aktivity EAP na dosiahnutie vybraného cieľa sú plánované v logickej časovej následnosti, s uvedením zodpovedných osôb za ich realizáciu a termími realizácie, ktoré sú pravidelne vyhodnocované
- EAP je zverejnený na nástenke, internetovej stránke školy a **je písomne potvrdený (e-mail alebo list) regionálnym centrom alebo kanceláriou programu Zelená škola a meno osoby a dátum potvrdenia sú uvedené v EAP** (počas prípravy EAP môžeme naše otázky a pochybnosti konzultovať s konzultantom, regionálnym centrom alebo kanceláriou programu)

3.2 Metódy na podporu participácie v kroku 3.

A/ STIMULÁCIA

- **Vlastníctvo aktivity motivuje.** Úplne iný vzťah majú žiaci k aktivite, ktorú navrhne niekto cudzí a keď sú autormi aj realizátormi oni sami. Tým pádom „vlastnia myšlienku“ a tak sa k nej aj správajú. Deti majú úžasné nápady, častokrát navrhnu jednoduché, ale účinné riešenia (aktivity), ktoré môžu priamo viesť k cieľu. Aj pri tvorbe akčného plánu ich aktívne počúvajte, akceptujeme to, čo sa dá, usmerníme to, čo sa nedá.
- zorganizujeme školskú anketu – čo by chceli respondenti vo vybranej oblasti zlepšiť, zmeniť

Obr: NÁVRHY ŽIAKOV K VYPRACOVANIU AKČNÉHO PLÁNU UVEREJNENÉ NA INTERNETOVEJ STRÁNKE ŠKOLY, V SEKCIÍ ENVIROOBIENKO, ZÁKLADNÁ ŠKOLA ZBEHY, WWW.ZSZBEHY.EU

- pre získanie návrhov aktivít akčného plánu na úrovni tried môžeme vyskúšať brainstorming, napr. použitím otázky: Ako najlepšie a zaujímavo vieme dosiahnuť náš cieľ „Do konca roka 2011 znížiť objem vytvoreného odpadu na škole o 5 %“?
- žiaci môžu predstaviť hlavné ciele EAP ostatným formou informačných stánkov, môžu sa aj pýtať na možné návrhy a riešenia

- EAP dáme pripomienkovať riaditeľovi školy, konzultantovi programu Zelená škola
- poradiť sa môžeme aj s koordinátormi z iných škôl - na regionálnych seminároch programu Zelená škola
- ciele a aktivity EAP zverejníme na viditeľnom a navštevovanom mieste na škole, webstránke a pod.

B/ TÍMOVÁ SPOLUPRÁCA

- v prípade viacerých aktivít prebiehajúcich súčasne vytvoríme pracovné skupiny, ktoré budú za ne zodpovedné
- spoločne sa dohodneme na propagácii aktivít – ktorá osoba alebo tím sa bude starať o aktualizáciu nástenky, príp. internetovej stránky školy, prípravu článkov, roznášanie pozvánok a pod.
- spoluprácu tímu pri úlohách (napr. aj samotné vypracovanie akčného plánu) môžeme zhodnotiť pomocou metódy tzv. Participačný koláč: kruh (nakreslený na papieri veľkosti A4 alebo väčšom) rozdelíme na kruhové výseky tak, aby ilustrovali, akým dielom sa každý zo skupiny zúčastnil na úlohe. Diskutujeme o prínose účasti a navrhujeme akékoľvek zmeny, ktoré by boli nápomocné pre tím (spracované podľa: Kasíková, H.: Učíme (se) spolupráci spoluprací, Námety – výukové materiály)
- odpovedzme si na kontrolné otázky, či naše kolégium, alebo pracovná skupina má znaky tímu:
 - » Máme spoločný cieľ alebo úlohu, ktorú má náš tím splniť
 - » Ako prebieha spolupráca na plnení cieľa (spolupracujeme efektívne?)
 - » Ako sú jednotlivé aktivity navzájom skoorinované? Vedia pracovné skupiny o sebe navzájom a o svojich výsledkoch? Posúvame si navzájom informácie?
 - » Ako často sa stretávame?

C/ PRESAH DO KOMUNITY

- environmentálne opatrenia konzultujeme podľa potreby s príslušnými úradníkmi, odborníkmi a pod.
- vytvoríme príležitosť pripomienkovať EAP celou školou, napr. na veľkú nástenku s flipchartovými papiermi napíšeme cieľ/ciele EAP a navrhované aktivity. Na voľnú plochu môžu žiaci a dospelí napísať svoje otázky a pripomienky. Pokračovať sa môže diskusiou.
- o obsahu EAP a plánovaných aktivitách a o zámere zlepšiť environmentálny manažment školy informujeme komunitu v miestnych novinách
- považujeme o atraktívnom podujatí pre verejnosť, napr. Deň otvorených dverí, Pozvánka na čaj, Jesenné slávnosti a pod. Občanov môžeme zároveň požiadať o pomoc napr. pri získavaní priesad a odrezkov do škol-

skej záhrady alebo do interiéru školy.

- EAP potvrdený konzultantom alebo kanceláriou programu Zelená škola zverejníme na internetovej stránke školy
- žiaci môžu napísať listy rodičom, aby sa pridali do kampaní (Deň bez áut, Deň bez nakupovania, Nefajčime!)
- informovať školskú komunitu o plnení EAP môžeme aj formou fotogalérie, napr. na veľkej nástenke, kde postupne prikladáme fotografie a texty o zrealizovaných aktivitách

3.3 Poznámky pre deti do 10 rokov a deti so špeciálnymi výučbovými potrebami

- menším deťom môžeme predstaviť niektoré vybrané aktivity a spolu s rodičmi alebo staršími žiakmi (z 2. stupňa) pripraviť ich realizáciu
- je dôležité, aby deti mali v rámci EAP pridelené konkrétne a zmysluplné úlohy. A samozrejme, aby sa cítili byť súčasťou väčšieho celku – teda aby cítili, že ich úlohy sú potrebné pre dosiahnutie úspechu ďalších skupín. Napríklad môže ísť o pridelenie úlohy propagácie, rozvešiovania letákov spolu s rodičmi alebo staršími členmi kolégia a pod.
- vybranú tému akčného plánu alebo jeho detailnejšie úlohy môžu deti výtvarne spracovať, v priestoroch školy môžeme spraviť výstavu, príp. odvážnejšie deti môžu svoje práce odprezentovať rodičom

4. krok

Monitorovanie a priebežné hodnotenie plnenia akčného plánu

4.1 Cieľ a charakteristika

Cieľom kroku Monitorovanie a priebežné hodnotenie je **zabezpečiť plynulý proces dosahovania stanoveného cieľa a včasné rozpoznanie prekážok pri plnení environmentálneho akčného plánu.**

Ťažisko 4. kroku je v pohotovosti spraviť prípadné zmeny v akčnom pláne a pochopiť, prečo sa situácia vyvíja inak, ako bolo naplánované. Je dôležité, aby realizované aktivity naozaj pomáhali riešiť problémy, aby sme vďaka nim splnili svoje ciele. Monitoring nám ukazuje, ako postupujeme, aké zmeny sa nám už podarili a či sme nevybočili z cesty (či sa nám nepokazil GPS).

V priebehu realizácie EAP, ktorý býva plánovaný spravidla na dobu jedného až dvoch školských rokov, je táto spätná väzba pre kolégium i celú školskú komunitu veľmi potrebná. Napovie, ako ísť ďalej a hlavne, udržuje motiváciu žiakov počas najdlhšieho úseku certifikačného obdobia. Žiaci prežívajú radosť a povzbudenie z menších čiastkových úspechov. Prínosom sú aj nové údaje a impulzy pre environmentálnu výchovu (napr. mesačné záznamy o spotrebe elektrickej energie).

Vyhodnotenie každej úlohy sústreďuje pozornosť žiakov na dosiahnutie cieľov. Radosť z úspechov a včasné riešenie problémov motivuje

ZAPAMÄTAJME SI

Pri vyhodnocovaní porovnávame dosiahnuté výsledky v prioritnej oblasti so vstupnými údajmi, ktoré sme namerali/zistili pri environmentálnom audite. Používame rovnaké metódy a výpočty, aké sme použili pri audite, aby bolo možné výsledky porovnať.

„Akčný plán sme museli zmeniť, aby bol dodržaný stanovený cieľ. Chybou bolo, že sme si nespravili podrobnejší plán hneď na začiatku – prišli by sme na problém, ktorý sme potom neskôr museli riešiť. Na ďalší rok musíme zlepšiť spôsob informovanosti. Web stránka vždy nestačí a niekedy ani nástenky.“

Mgr. Jana Vaňová, koordinátorka zo Strednej odbornej školy polytechnickej, Liptovský Mikuláš

Základné otázky, ktoré si treba klásť pri monitorovaní a vyhodnocovaní:

1. Robíme to, čo sme sa rozhodli, že sa má urobiť?
2. Dosahujeme vytýčený cieľ? (na základe výsledkov, ktoré sme dúfali, že dosiahneme a porovnaním s indikátormi, ktoré sme si stanovili?)
3. Má stále význam program, aktivita, projekt vo svetle nových udalostí, požiadaviek, technológií atď.?

Základný rozdiel medzi monitoringom a vyhodnocovaním:

- **Monitoring:** Priebežne sledujeme plnenie EAP, či všetko beží tak, ako má, kde sú časové posuny, či si všetci zúčastnení plnia svoje úlohy. Spoločne kontrolujeme, ako sa realizujú aktivity, koľko žiakov školy sa zapája, či sú zapojení aj ďalší učitelia a nepedagogický personál, monitorujeme všetky indikátory, odhaľujeme problémy.
- **Vyhodnocovanie:** Vyhodnocujeme našu úspešnosť, aby sme vedeli, či sa k cieľu približujeme alebo nie. Všímame si stanovené indikátory a diskutujeme, či ich doterajším spôsobom bude možné dosiahnuť alebo či musíme v akčnom pláne niečo zmeniť.

ZAPAMÄTAJME SI

Monitorovanie úspešnosti aktivít je potrebné robiť priebežne počas celého roka, vždy po skončení aktivity. Priebežný monitoring je veľmi dôležitý pri zisťovaní toho ako na tom s našim EAP sme. Je nepríjemné keď na konci certifikačného obdobia zistíme, že sme nespĺnili cieľ, ktorý sme si zadali a to len preto, že sme nerobili priebežný monitoring.

ČO SA NEOSVEDČILO...

- *napriek tomu, že sme počas roka urobili množstvo opatrení a aktivít podľa plánu, dosiahnuť menšiu spotrebu tepelnej energie sa nám nepodarilo. Až úplne na konci vykurovacej sezóny sme zistili, že sme zabudli na „maličkosť“, a síce montáž termostátov na radiátory. Triedy boli prekúrené a teplota sa regulovala otváraním okien.*

RIEŠENIE...

- *technické opatrenia v EAP vopred konzultujeme. Pravidelne sledujeme indikátory, ktoré priamo súvisia s naším cieľom, porovnávame údaje z predchádzajúceho obdobia.*

ENVIRONMENTÁLNY AKČNÝ PLÁN ZŠ S MŠ KOČOVCE

ZVOLENÁ PRIORITNÁ TÉMA 2009/2010: VODA

Ciele	Aktivity	Zodpovedný/Termín	Indikátory/Ukazovatele úspechu	Monitoring/Postupujeme podľa plánu?
CIEĽ 1: Znížiť spotrebu vody o 3 % do konca školského roka 2009/2010 využívaním dažďovej vody na polievanie stromov a obrábanej plochy.	AKTIVITA 1: informačné vizitky s nápisom Šetri vodou	zodp. J. D., T: do 2. 10. 2009	zapojení 4 žiaci, 10 vizitiek	stretnutie 2x do týždňa, vyrobených 11 vizitiek
	AKTIVITA 2: rozdať žiakom leták o pravidlách správneho pitného režimu.	zodp. J. K., M. K. a S. K. T: 10. 2. 2010	leták vyrobený žiakmi 8. roč. na hodine informatiky	Vyrobených a rozdанных 8 druhov letákov o pitnom režime
	AKTIVITA 3: zavedenie polievania záhrady dažďovou vodou	zodp. E. P. a P. W., T: 1. 3. 2010	1 zberná nádoba, využívanie dažďovej vody podľa potreby na pracovnom vyučovaní	Spotrebu vody sme sledovali 4x, t. j. 1x mesačne. Zistili sme, že sa spotreba vody prekvapivo znížila o 19%. Je to spôsobené aj tým, že bolo veľa dažďových dní a deti šetrili vodou viac ako predtým.
	AKTIVITA 4: tvorba básní na tému Voda	zodp.: J. K. a L. J., T: do 21. 4. 2010	zapojenie všetkých žiakov, vystavenie prác počas Dňa Zeme	Informácie učiteľom odovzdané na pracovnej porade. Žiaci tvorili 2 týždne.
	AKTIVITA 5: výtvarná súťaž - Podoby vody	zodp.: I. G. a D. J. T: do 21. 4. 2010		
	AKTIVITA 6: fotosúťaž o najlepší záber s témou vody	zodp.: E. P., T: do 21. 4. 2010		
	AKTIVITA 7: organizácia Deň Zeme	zodp. J. D. a J. K., T: 22. 4. 2010	zapojení všetci žiaci, vyhodnotenie najlepších prác	Splnené: výstava básní, prác výtvarnej súťaže a fotosúťaže, všetci žiaci a učitelia prišli oblečení v modrých tričkách (návrh zo strany žiakov).
	AKTIVITA 8: tvorba posterov k téme Havária ropného tankera	zodp. J. D., T: do 26. 4. 2010	žiaci od 5. do 9. ročníka na hodinách prírodopisu a zemepisu	Stretnutia 4x do týždňa. Vyrobených 5 posterov
	AKTIVITA 9: exkurzia do čistiarne odpadových vôd v Novom Meste nad Váhom.	zodp. J. D., T: 27. 4. 2010	účast žiakov 7. ročníka	Splnené, exkurzie sa zúčastnilo 17 žiakov

UKÁŽKA MONITORINGU PLNENIA AKTIVÍT EAP ZŠ S MŠ KOČOVCE

trieda	4,5	18,5	25,5	28,5	7,6
1. A		a	a	a	a
1. B		a	a	a	
1. C			a	a	a
1. D		a		a	a
2. A		a	a		a
2. B			a	a	a
2. C		a	a	a	a
2. D		a	a	a	

OBR: UKÁŽKA PRIEBEŽNÉHO MONITORINGU A SPRÁVY O SEPAROVANÍ
ODPADU V TRIEDACH NA ZŠ JAHODNÍČKA V MARTINE NA WWW.
ENVIRONMENTALNAVYCHOVA.STRANKY.SK/CLANKY/ODPAD/EKOHLIADKA

Ekohliadka

08.06.2010

Po vyhlásení začatia separovania na našej škole sme na druhý deň vykonali prvú kontrolu separovania. Naše rozčarovanie spôsobil fakt, že hoci triedy mali v miestnosti separačné nádoby hádzali všetko kde ich napadlo. Nepomohli ani nápisy, ktoré dostali po absolvovaní prednášky. Členovia ekohliadky ich poučili o tom kam majú jednotlivé typy odpadu vyhadzovať, obsah zle vyseparovaných nádob vysypali a žiadali aby to urobili správne. Po takejto drastickej ekohliadke sa strhla vlna odporu zo strany učiteľov, ktorí protestovali proti nehygienickému vysypaniu obsahu nádob. Na druhý týždeň sme už postupovali opatrnejšie a poučali sme žiakov ako majú správne separovať.

Kedže ani po dvoch týždňoch realita nesplňala naše predstavy, zvýšili sme počet ekohliadok na 2x týždenne a žiadali sme pomocou rozhlasu a obežníka, aby žiaci dodržiavali správne triedenie odpadu. V kontajnerom na chodbe bol často totiž domiešaný odpad a v kontajneri na papier skrčený, rozstrihaný papier a použité hygienické vreckovky.

Ešte aj v súčasnom období sa často stane, že niektoré triedy nedodržia správne triedenie, nevyhodia na konci vyučovania obsah svojich separačných nádob na chodbu a neustále musíme apelovať na žiakov 9. ročníka, aby dodržiavali služby. Momentálne reálne prebieha separácia v 24 triedach z 31 tried.

Aktivity	Zodpovedná osoba / termín	Indikátor / Ukazovateľ úspechu	Monitoring / Postupujeme správne?
Aktivita 2: prednášky v triedach+ aktivita pre študentov	T: 30. 6. 2010	22 prednášok + dotazník	30. 6. Aktivita 2 nesplnená. Prednášky čiastočne spracovali žiaci odboru TOTŽP. Z časových dôvodov a neochoty niektorých pedagógov uvoľniť žiakov z hodiny sa prednášky neuskutočnili. Nový termín: október 2010.

UKÁŽKA ČASTI EAP STREDNEJ ODBORNEJ ŠKOLY POLYTECHNICKEJ LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ S VYPLNENOU ČASTOU MONITORING

Poznámky k monitoringu zapisujeme do „živého“ materiálu EAP, s ktorým v kolégiu pracujeme. Žiaci môžu navrhnúť rôzne symboly, ktorými si budú označovať napr.: úloha je úspešne splnená, vyskytol sa problém, kedy je vhodné upozorniť médiá a pod.

Ak naplánované aktivity neprinášajú očakávaný efekt, nevzdávame sa a hľadáme východisko, napr.:

- urobíme anketu medzi žiakmi, aby sme zistili, čo sa deje, prečo niektoré opatrenie nefunguje tak, ako sme predpokladali
- posilníme tím zodpovedných osôb
- navrhujeme nové alebo doplnkové aktivity
- konzultujeme s prideleným konzultantom alebo regionálnym centrom
- konzultujeme s vedením školy, požiadame o pomoc rodičov

Kolégium potrebuje v takejto situácii sebareflexiu – porozprávame sa o možných príčinách problémov, skúsime definovať, v čom sa treba zlepšiť. Rozpomenieme sa na tvorbu akčného plánu a zhodnotíme, do akej miery bola školská komunita do jeho tvorby zapojená, resp. či sme mali dostatočnú podporu pre realizáciu našich zámerov. Hoci je to pre koordinátora náročné, práve zvládnutie problémových situácií prináša žiakom nenahraditeľné skúsenosti pre ďalší život.

„Napriek úsiliu celej školy sa stalo, že niektoré aktivity dvojročného EAP neboli v čase hodnotiacej návštevy dokončené. Bolo to spôsobené rôznymi objektívnymi príčinami (napr. vytrvalý dážď v máji, ktorý znemožnil čistenie PR Bisce) alebo jednoducho odkázanosťou na iných ľudí (oplotenie pre úžitkovú záhradu robí obec, čaká sa na dokončenie). S koordinátorkou sme zachytili jeden problém pri plánovaní – pri tvorbe EAP je potrebné myslieť na všetky sprievodné podujatia, exkurzie, výlety a pod., pretože triedni učitelia robia plány a rezervácie pre svoje triedy a môžu vzniknúť kolízie.“

Mgr. Veronika Gargalovičová, konzultantka pre ZŠ Vojčice

K úspešnej realizácii akčného plánu patrí aj jeho súhrnné zhodnotenie, ktoré zúčtujeme aj pri plánovaní v budúcom období:

- Dosiahli sme sa cieľ tak, ako sme naplánovali?
- S akým úspechom sme cieľ dosiahli (**O koľko percent** sme zminimalizovali odpad? **Koľko žiakov** začalo chodiť do školy na bicykli...)?
- Ako zabezpečíme dlhodobé trvanie našich výsledkov? (Asi nechceme, aby nám napr. triedený zber odpadu fungoval iba jeden rok)

Niekedy sa stáva, že vopred naplánovaný cieľ sa nám časom ukáže ako nerealizovateľný. Nie je to chyba - práve preto robíme monitoring priebežne, aby sme takéto situácie mohli riešiť ešte počas certifikačného obdobia, nie až pri hodnotiacej návšteve. Pokiaľ sa nám takáto situácia stane pokúsime sa cieľ upraviť, resp. nahradiť iným. Pri nesplnení niektorého cieľa je potrebné uviesť v stĺpci „Monitoring“ v EAP dôvod, prečo sa tak stalo.

Ukazovatele kvality kroku 4.:

- čiastkové úlohy monitoringu zabezpečujú žiaci
- kolégium monitoruje indikátory akčného plánu a zistenia zapisuje do tabuľky „Enviro akčný plán“ v stĺpci „Monitoring / Postupujeme podľa plánu?“, vrátane uvedenia dôvodu v prípade nesplnenej aktivity
- kolégium sa stretáva, aby priebežne hodnotilo plnenie akčného plánu a v prípade potreby rozhodlo o potrebných nápravných opatreniach (napr. doplnenie aktivít v EAP)
- informácie o pokroku sú dostupné pre celú školu a verejnosť, niektoré údaje získané monitoringom sú využívané vo výučbe.

4.2 Metódy na podporu participácie v kroku 4.

A/ STIMULÁCIA

- dbáme na pravidelné stretnutia kolégia, robíme si prehľad splnených úloh a členov kolégia chválime čo najčastejšie, podporujeme ich motiváciu pre činnosť v nasledujúcom období (odporúčaná frekvencia stretnutí kolégia v období plnenia akčného plánu je 1x mesačne)
 - pri výskyte vážnejších problémov či prekážok v priebehu plnenia EAP konzultujeme s prideleným konzultantom alebo regionálnym centrom, príp. môže zástupca kolégia navštíviť školu, ktorá má v danej oblasti dobré výsledky
- ly, napr. na čajové popoludnie. Názorne im môžeme ukázať, o čo sa snažíme, prediskutujeme možné riešenia a ďalšiu spoluprácu
- priebežné správy a fotodokumentáciu o plnení akčného plánu a realizovaných environmentálnych aktivitách uvádzame na internetovej stránke školy, v miestnych novinách a pod. Prezentácia nemusí byť vôbec formálna – povzbudzujeme žiakov k tvorivosti a nápadom, ako čo najlepšie „predať“ náš úspech.

B/ TÍMOVÁ SPOLUPRÁCA

- súhru členov kolégia môžeme podporiť tréningom tímovej spolupráce, školením s environmentálnou tematikou alebo zorganizujeme odbornú exkurziu k nami riešenej problematike
- ak sú členovia monitorovacieho tímu z rozličných vekových skupín, podporujeme spoluprácu žiakov z 1. a 2. stupňa

„V akčnom pláne sú rozdelené úlohy. Napr. týždenníci v triede sú zodpovední za triedenie odpadu. Ekohliadky 2 krát mesačne chodili bodovať kvalitu triedenia po triedach. Výsledky zverejnili na nástenke a v školskom rozhlase. Triedni učitelia následne upozornili triedu, ak robili chybu. Rozvesnícke vzdelávanie, kde veľkí učili malých o odpade, sme realizovali v rámci triednických hodín. Spätnú väzbu – či si deti niečo zapamätali – sme získali tak, že si žiaci zasúťažili. Pre rodičov sme pripravili dotazník o triedení odpadu u nich doma.“

Mgr. Lenka Paľová, koordinátorka zo ZŠ Moussona,
Michalovce

C/ PRESAH DO KOMUNITY

- monitoring niektorých ukazovateľov pomôžeme žiakom spracovať graficky a vystavíme na nástenke alebo napr. na plenárnom rodičovskom združení môžu žiaci z kolégia zároveň odprezentovať, čo sa im z akčného plánu už podarilo splniť, akú pomoc by od rodičov uvítali...
- pozvime poslancov miestneho zastupiteľstva do ško-

4.3 Poznámky pre deti do 10 rokov a deti so špeciálnymi výučbovými potrebami

- aj menšie deti môžu byť súčasťou monitorovacieho tímu, pokiaľ sa zvolí vhodný indikátor a poučíme ich, čo a ako majú robiť. Ideálne je, ak sú v tíme s niekým zo starších žiakov
- zapojme deti do prezentácie zrealizovaných aktivít. Aj škôlkári vedia pomenovať veľa oblastí, čo sa v škôlke zmenilo, vytvorme im na to podmienky. Je to zároveň cesta k ich rozvoju. Môžeme využívať rôzne formy – od výtvarného prejavu cez komentáre fotografií napr. školského dvora pred úpravou a po úprave, nech vysvetlia rodičom, aké majú nové pravidlá (napr. pri znižovaní množstva odpadu)

5. krok

Pro-environmentálna výučba

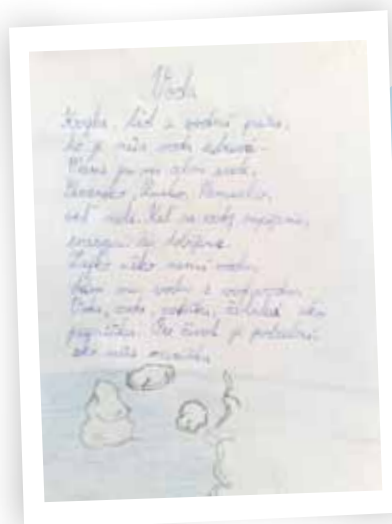
5.1 Ciel' a charakteristika

Cieľom tohto kroku je zapojenie všetkých žiakov, ale aj **zamestnancov školy do praktickej environmentálnej výchovy a do praktických aktivít programu Zelená škola.**

Ako prvý základný kameň 5. kroku starostlivo rozpracujeme prierezovú tému environmentálna výchova v ŠKVP (minimálne podľa požiadaviek daných Štátnym vzdelávacím programom pre príslušný stupeň vzdelávania). Environmentálne zameranie školy zdôrazníme najmä v týchto kapitolách:

- Základné identifikačné údaje školy (charakteristika pedagogického zboru, dlhodobé projekty, spolupráca s rodičmi a inými subjektmi, priestorové a materiálno-technické podmienky školy, škola ako životný priestor)
- Charakteristika ŠKVP (pedagogické princípy školy, zameranie školy, profil absolventky/absolventa, pedagogické stratégie, začlenenie prierezových tém)
- Školský učebný plán, v prípade samostatného predmetu aj Učebné osnovy

Metodická pomôcka pre zapracovanie environmentálnej výchovy do ŠKVP z dielne pedagógov programu Zelená škola, je dostupná na stiahnutie na stránke www.zelenaskola.sk/pre-skoly/metodicke-materialy/zelena-skola.

OBR: UKÁŽKA Z VÝSTAVY BÁSNÍ
O VODE, DEŇ ZEME 2010, ZŠ
S MŠ KOČOVCE

Vedia naši žiaci, že odhadzovať smeti na zem sa nemá? Vedia! Výborne!... tak ale prečo to potom robia?!?

Čo SA NEOSVEDČILO...

- pristupovať k environmentálnej výchove formálne. Žiaci nemusia prijať ani najlepšie realizovanú vzdelávaciu aktivitu pedagóga, ak nie je spojená s praktickými, viditeľnými krokmi a pozitívnym osobným príkladom.

RIEŠENIE...

- úprimne sa zamyslime nad výrokom „Budte zmenou, ktorú chcete vidieť vo svete“ (Gándhí).

Zameranie školy a stupeň vzdelania

Stupeň vzdelania: ISCED 1- primárne vzdelávanie

Zameranie školy: Školský vzdelávací program je koncipovaný ako program environmentálny s dôrazom na ochranu a tvorbu životného prostredia. Obsah vychádza, dopĺňa a rozširuje priezovú tému „Environmentálna výchova“ definovanú Štátnym vzdelávacím programom pre úrovne ISCED 1-3. Hlásime sa k zásadám a princípom holistickej environmentálnej výchovy, resp. výchovy k trvalo udržateľnému životu pri rešpektovaní ľudských práv i práv dieťaťa.

Dôležitým zámerom školského vzdelávacieho programu je prostredníctvom blokového vyučovania prepojenie predmetov **environmentálna výchova, poznávanie prírody, prírodoveda a pestovateľské práce** s konkrétnymi praktickými krokmi vedúcimi k šetrnejšiemu prístupu žiakov k životnému prostrediu. Dôraz kladieme na nekonzumný spôsob života. Naším cieľom je získať a každoročne obhájiť titul Zelená škola.

ÚRYVOK ZO ŠKOLSKÉHO VZDELÁVACIEHO PROGRAMU ZŠ s MŠ VEĽKÉ LEVÁRE, [HTTP://ZSVLEWARE.EDUPAGE.ORG](http://zsvleware.edupage.org)

„Tento rok sme dostali env. výchovu do predmetu náuka o spoločnosti hneď do 1. ročníkov, aby sa prváci oboznámili s programom Zelená škola na našej škole a zároveň aj vyučujúci tohto predmetu sa oboznámia s touto témou. O všetkých aktivitách sme informovali formou násteniek, žiackej rady a web stránky školy. Jednotlivé aktivity sa diskutovali so žiakmi a s pedagógmi. Mnohé aktivity boli vymyslené žiakmi.

Env. výchova na škole sa v porovnaní s minulými rokmi dostala k väčšiemu množstvu žiakov a učiteľov na škole. Určite to nie je v ideálnej podobe, ale zlepšuje sa to.“

Mgr. Jana Vaňová, koordinátorka zo Strednej odbornej školy polytechnickej, Liptovský Mikuláš

OBR: UČEBNÁ POMÔCKA, ZŠ s MŠ CINobaňa

Efektívne rozpracovanie priezovej témy Environmentálna výchova v ŠkVP môže podporiť spoluprácu pedagogického zboru aj v certifikačnom programe Zelená škola. Pevným prvkom vzdelávacieho programu školy uchádzajúcej sa o titul Zelená škola by mala byť demokracia, participácia a zabezpečenie skutočného vplyvu žiakov na dianie v škole.

Druhým základným kameňom 5. kroku je rozpracovanie a realizácia konkrétnych výchovno-vzdelávacích a osvetových aktivít v rámci kroku 3. Environmentálny akčný plán. Tieto výchovno-vzdelávacie aktivity tematicky orientujeme najmä na zvolenú prioritnú tému a začleníme ich rôznorodými formami a metódami do pestrej škály predmetov, ročníkov, príp. ďalších organizačných rámcov výchovno-vzdelávacieho procesu. Pritom cieľové skupiny týchto aktivít by nemali byť obmedzené iba na žiakov, počítame aj s pedagogickými a nepedagogickými zamestnancami školy, rodičmi, susedmi, občanmi obce...

ZAPAMÄTAJME SI

Šetrné správanie k životnému prostrediu je založené na postojoch a hodnotovom systéme jednotlivca, na citových väzbách a **hlbšom vzťahu k prírode**. Do učebného plánu preto často zaraďujeme aktivity na čerstvom vzduchu, v prírodnom prostredí, využívame zážitkové formy učenia, snažíme sa zapojiť všetky zmysly. Umožňujeme žiakom pracovať s prírodným materiálom, podporujeme fantáziu a radostnú umeleckú tvorbu v krajine (land-art). Učíme sa prírodu pozorovať a obdivovať úžasné a zároveň krehké vzťahy ekosystémov, ktoré v mnohých detailoch ľudia ešte ani nepoznajú.

6. roč.	Výpočet spotreby elektrickej energie a ceny – matematické operácie s desatinnými číslami
6. roč.	Zásady šetrného nakupovania
6. roč.	Výpočet straty vody pri rôzne rýchlo kvapkajúcom kohútiku - matematické operácie s desatinnými číslami, prevody jednotiek
6. roč.	Výpočet spotreby elektriny pri ohrievaní vody v rôznych podmienkach (rýchlovarná konvica, elektrický sporák s platňou, mikrovlnná rúra – správna veľkosť platne, nádoba s pokrievkou a bez pokrievky, veľké množstvo vody – množstvo vody, ktoré práve potrebujeme zohriať...)
6. roč.	Spotreba elektrickej energie na osvetlenie – rozdiel medzi žiarovkou a žiarivkou - výpočty
7. roč.	Percentuálne vyjadrenie úrovne triedenia odpadu
7. roč.	Záznam rôznych meraní do grafov, čítanie grafov, porozumenie

UKÁŽKA ZARADENIA AKTIVÍT PROGRAMU ZELENÁ ŠKOLA DO PREDMETU MATEMATIKA, ZDROJ: WWW.ZELENASKOLA.SK/FILES/EKOSKOLA-PDP-2007.PDF

„Žiaci majú výbornú fantáziu, dá sa s nimi pracovať. Chcú sa učiť stále nové veci a pomáhajú v rozvoji našej školy.“

RNDr. Jaroslav Knapec, koordinátor zo Strednej odbornej školy drevárskej, Krásno nad Kysucou

Ukazovatele kvality kroku 5.:

- škola má vo svojom ŠkVP pevne zakomponované environmentálne zameranie školy a v učebných osnovách integrovanú širokú škálu environmentálnych tém
- témy a aktivity programu Zelená škola sú zahrnuté v predmetoch väčšiny ročníkov, ako aj v mimo vyučovacom výchovno-vzdelávacom procese školy
- do procesu prípravy ŠkVP a Environmentálneho akčného plánu boli vhodnými a primeranými formami prizvaní žiaci aj rodičia
- výchovno-vzdelávacie a osvetové aktivity naplánované k prioritnej téme v Environmentálnom akčnom pláne Zelené školy sú na konci certifikačného obdobia splnené
- škola podporuje pozitívne postoje k prírode.

Čo SA NEOSVEDČILO...

- opakovane, dlhodobo sa zameriavať na rovnaké aktivity a metódy environmentálnej výchovy, bez spätnej väzby z komunity

RIEŠENIE...

- vytvárame priestor pre nové nápady a inováciu zo strany učiteľov a žiakov, snažme sa reagovať na nové témy dôležité pre náš región, na výsledky environmentálneho auditu, na zmeny v sociálnej a ekonomickej situácii. Naším cieľom je vychovať občanov, ktorí budú k diani v obci pristupovať zodpovedne a „udržateľne“.

Mesiac	Aktivity
X	Úvodné stretnutie, hra „Interview“ (vytvoriť dvojice a formou otázok zistiť o partnerovi čo najviac – úlohy si vymeniť, predstaviť partnera), návrhy na činnosť a zloženie kolégia.
	Eko hra – „Trhanie planéty Zem“ - motivácia. Vysvetlenie slova AUDIT, oboznámenie sa s Auditom, rozdelenie na skupinky – VODA, ODPAD...
	Eko hra „Môj životný priestor na planéte Zem“ – motivácia. Vysvetlenie otázok k auditu.
	Uskutočnenie auditu. Beseda s účastníkmi Certifikácie v Michalovciach. Rozhlasová relácia o certifikácii – príprava..
XI.	Vyhodnotenie AUDITU. Tvorba nástenky a rozhlasovej relácie k výsledkom auditu a Týždňa aktivít za odpady - príprava info stánku, nástenky, súťaže v kreslení...
	Hra „Diamanty“ – (formou interview zisťovať silné stránky žiakov, ich záujmy, čím môžu do práce Zelenej školy prispieť. Na odtlačok svojej ruky napísať svoje dobré vlastnosti a pripevniť ho na nástenku pod príslušné slovo – VODA, ZELEN...). Oboznámenie sa s pojmom AKČNÝ PLÁN.
	Tvorba Akčného plánu – Brainstorming – tvorba nápadov, vyhodnocovanie návrhov. Dokončenie nástenky. Príprava na VEĽKÉ KOLÉGIUM.
	Zasadnutie VEĽKÉHO KOLÉGIA ZELENEJ ŠKOLY - prednesenie výsledkov auditu a akčného plánu.
	Turistická vychádzka spojená s čistením náučného chodníčka Smiž. Maša.
XII.	Príprava rozhlasovej relácie – Burza, Zber hračiek pre MŠ, súťaž o najkrajšiu zberovú krabicu v triede. Výroba výrobkov na Vianočnú burzu.
	Výroba výrobkov na Vianočnú burzu. Príprava Vianočnej burzy.
	Vianočná besiedka – program si pripravujú žiaci. Súťaž v poznávaní liečivých čajov.
I.	Výučbový program VODO-VODA, práca s počítačom, aktualizácia nástenky. Vyhodnotenie súťaže „O najkrajšiu zberovú krabicu“ – rozhlas. relácia.
	Premietanie filmu Voda v krajine. Eko hry.
	Divadelná eko hra – prečítanie hry, rozdelenie úloh. Nácvič.
II.	Nácvič divadelnej hry. Príprava roz. relácie – Okienko Zelenej školy.
	Nácvič divadelnej hry, tvorba kulís. Obnova násteniek.
III.	Príprava na Deň vody – rozhlasová relácia, vodný bufet, vyhlásenie výtv. komiksovej súťaže. Nácvič divadelnej hry.
	Nácvič divadelnej hry. Príprava informačných plagátov na výzdobu školy.
	Deň vody – „Vodný bufet“, rozhlasová relácia.
	Nácvič divadelnej hry. Rozmnožovanie izbových rastlín.
	Čistenie brehov Hornádu - vychádzka.
IV.	Príprava na Deň Zeme a na Deň otvorených dverí Zelenej školy - rozdelenie úloh. Nácvič divadelnej hry.
	Deň Zeme – príprava akcie. Nácvič divadelnej hry.
	Nácvič divadelnej hry, dokončenie kulís. Tvorba plagátov na Deň Zeme a na divadelné predstavenie.
	Akcia „Otváranie studničiek“ – Deň otvorených dverí Zelenej školy.
	Predvedenie divadelnej hry pre žiakov.
V.	Exkurzia do Čističky odpadových vôd.
	Príprava rozhlasovej relácie – Okienko Zelenej školy. Aktualizácia násteniek na chodbách a v triedach – kontrola. Príprava Burzy pre mamičky. Výsadba izbových rastlín na chodby školy.
	Výroba výrobkov na Burzu pre mamičky. Uskutočnenie burzy.
VI.	Príprava VEĽKÉHO KOLÉGIA. Rozdelenie úloh.
	Dvojdňový turistický pobyt malého žiac. kolégia na Dedinkách – turistické vychádzky do okolia. Eko hry.
	Zasadnutie VEĽKÉHO KOLÉGIA ZELENEJ ŠKOLY – zhodnotenie činnosti.

ZAPRACOVANIE ČIASTKOVÝCH AKTIVÍT ZELENEJ ŠKOLY DO PLÁNU ZÁUJMOVÉHO KRÚŽKU, ZŠ UL. ING. KOŽUCHA, SPIŠSKÁ NOVÁ VES

5.2 Metódy na podporu participácie v kroku 5.

A/ STIMULÁCIA

(adaptované podľa J. Kratochvílová, 2006)

- seminár pre pedagogický zbor a rodičov - vysvetlenie európskeho kontextu kurikulárnej reformy a novej úlohy učiteľa (cieľom vzdelávania je individuálne dieťa a jeho rozvoj, nie samotné učivo ako tomu bolo v minulosti) s dôrazom na miesto environmentálnej výchovy a vzdelávania k trvalo-udržateľnému rozvoju v školskom systéme vo svete, v Európe, na Slovensku;
- urobiť prehľad a diskutovať o súčasných profesijných požiadavkách trhu práce (samostatnosť, zodpovednosť, tvorivosť, schopnosť spolupracovať a riešiť problémy, komunikatívnosť, spracovávať informácie, komunikovať v cudzom jazyku...) s poukázaním na environmentálne a globálne súvislosti;
- porovnať výsledky žiakov školy s medzinárodnými porovnávacími štúdiami, najmä v oblasti vedomostí o životnom prostredí a o prírode, zručností pre životné prostredie a pre prírodu a postojov v prospech životného prostredia a prírody;
- metódy na opísanie, resp. zhodnotenie podmienok, priebehu a výsledkov environmentálneho vzdelávania na škole, napr. SWOT analýza, dotazník, rozhovor, analýza vzdelávacích výsledkov a dokumentov, pozorovanie - zamestnanci školy, žiaci, rodičia. Metódu SWOT analýzy je vhodné použiť aj na zhodnotenie stavu životného prostredia v obci a v jej širšom okolí. Pomôže nám aj zodpovedať otázku, či je problematika najväčšieho miestneho environmentálneho problému rozpracovaná v Školskom vzdelávacom programe adekvátne. Návod pre realizáciu správnej SWOT analýzy nájdete na <http://sk.wikipedia.org/wiki/SWOT>.
- diskutovať s rodičmi o ich požiadavkách na školu, zistiť názory žiakov, širšieho okolia školy – formou ankety, štruktúrovaného sociolog. dotazníka, rozhovorov...;
- tréning tímovej spolupráce pre pedagogický zbor;
- odporúča sa úzka spolupráca vedenia školy, koordinátorov programu Zelená škola, environmentálnej výchovy a koordinátorov tvorby (resp. aktualizácie) ŠKVP.

B/ TÍMOVÁ SPOLUPRÁCA

- Pri formálnom a obsahovom naplnení Environmentálneho Školského vzdelávacieho programu je potrebné o. i.

zodpovedať nasledujúce otázky:

- » Aké sú ciele našej Zelené školy krátko-, stredno- a dlhodobé, na základe výsledkov environmentálneho auditu?
- » Akú stratégiu/plán zvolíme k realizácii jednotlivých 7 krokov Zelené školy - v konkrétnom predmete - v predmetovej komisii - v konkrétnej triede - na konkrétnom školskom stupni - v škole - v obci?
- » Akú stratégiu zvolíme pre účinné zapojenie žiakov a rodičov do prípravy a uskutočnenia environmentálneho akčného plánu?

V prípade možnosti riešiť tieto náročné úlohy v tíme – **celým pedagogickým zborom**, môžeme použiť nasledovný postup napr. pri tvorbe plánu na zapracovanie vybranej environmentálnej témy do predmetov alebo pri vytváraní mechanizmov pre podporu participácie v jednotlivých siedmich krokoch Zelené školy (adaptované podľa J. Kratochvílová, 2006):

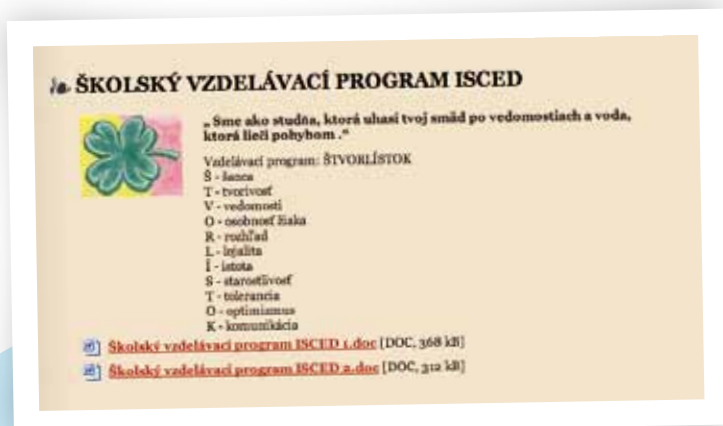
1. Na stretnutí všetkých pedagógov a vedenia školy zadáme individuálnu úlohu – napr. „Každý sa päť minút zamyslite nad tým, ako do Vášho predmetu/do práce vo Vašej triede začleníte aké aktivity na realizáciu cieľov našej Zelené školy, konkrétne v tomto školskom roku, zamerané na prioritnú tému (napr.) odpady. Svoje myšlienky zapíšte na papier.“
2. V štvorčlenných skupinách (zlúčených podľa príslušnosti k predmetovej komisii, resp. k príslušnému ročníku či stupňu školy) si myšlienky navzájom prečítame a potom o nich diskutujeme. Hľadáme spoločné idey, kľúčové slová, ktoré členov skupiny oslovujú. Každá skupina naformuluje jednu spoločnú aktivitu Zelené školy pre daný predmet/ročník/stupeň školy.
3. Následne sa zlúčia spolu pedagógovia z 1. stupňa a z 2. stupňa – novovzniknuté 2 skupiny si čítajú svoje formulácie a snažia sa vymyslieť spoločnú stratégiu pre daný stupeň školy.
4. Na záver diskutujeme stratégie/plány pre jednotlivé stupne školy v pléne, podčiarkneme zhodné body a môžeme vypracovať užitočný materiál pre obohatenie výučby a podporu spolupráce jednotlivých členov pedagogického zboru. Materiál môže zostať určitý čas (napr. 2 týždne) vyvesený v zborovni, k prípadnému dopracovaniu, doladeniu. Najneskôr vo fáze záverečného pripomienkovania materiálu je vhodné prizvať žiakov, rodičov.

„Tvorba školského vzdelávacieho programu je dôležitou súčasťou života školy. Samozrejme je dobré, ak sa na ňom podieľajú všetci vyučujúci. Motto a názov nášho ŠkVP sme sa snažili vytvárať spoločne. Každý, kto mal nejaký dobrý nápad, bol vítaný. Nakoniec sme sa dohodli na motte: „Sme ako studňa, ktorá uhasí tvoj smäd po vedomostiach a voda, ktorá lieči pohybom.“ Názov ŠTVORLÍSTOK vznikol ako symbol šťastia, pričom každé písmeno predstavuje určitú líniu, ktorou sa naša škola chce uberať.“

Mgr. Jana Krajčírová, koordinátorka Základnej školy Zbehy

C/ PRESAH DO KOMUNITY

- o environmentálnom zameraní školy informujeme v miestnych, regionálnych médiách
- dokument ŠkVP alebo jeho časti zverejňujeme na internetovej stránke školy
- vymieňame si skúsenosti so školami v obci, regióne
- na najdôležitejšie plánovacie a realizačné aktivity Zelené školy prizývame zástupcov obce, rodičov, susedov školy
- pripravujeme účasť školy (formou prezentačného stánku, panelu) na najdôležitejších komunitných akciách v obci (jarmoky, trhy...).

OBR: VÝREZ ZO STRÁNKY WWW.ZSZBEHY.EU

- Forma aktívneho **zapojenia žiakov/študentov/rodičov** do procesu tvorby Environmentálneho Školského vzdelávacieho programu – **Detský parlament**
Tvorbu alebo aktualizáciu Environmentálneho Školského vzdelávacieho programu môžeme prirovnať k tvorbe resp. zmene Ústavy.
Vláda (= vedenie školy) pripraví návrh, ktorý sa dostane do Detského parlamentu (= celá škola). V jednotlivých výboroch (= triedach) je návrh pripomienkovaný, následne sa dostane Environmentálny Školský vzdelávací program na rokovanie pléna Parlamentu (= celoškolská konferencia, na ktorej sú prítomní žiaci – zástupcovia jednotlivých tried ako poslanci). Predkladateľ (zástupca vedenia školy) návrh uvedie aj s dôvodovou správou, poslanci (žiaci) potom o materiáli diskutujú, navrhujú pozmeňovacie návrhy a hlasujú.
Rodičia môžu byť do aktivity zapojení ako asistenti poslancov, príp. ako novinárska obec a pod.
Podobne je možné prerokovať výsledky Environmentálneho auditu, Environmentálny akčný plán školy, rozpočet na aktivity Zelené školy, výberové konanie na najlepšie Eko-kódex školy a pod. Svoje návrhy na prerokovanie v Detskom parlamente môžu samozrejme prednášať aj jednotliví poslanci (žiaci školy).

5.3 Poznámky pre deti do 10 rokov a deti so špeciálnymi výučbovými potrebami

- vzhľadom na zložitosť a komplikovanosť 5. kroku Zelené školy sa odporúča voľiť primerané nástroje participácie detí (voľba hravých foriem, maľovaných ankiet a pod.) a väčšie zapojenie rodičov. Základom participácie v tomto kroku je v prvom rade aktívne a cieľavedomé zapojenie detí do naplánovaných výchovno-vzdelávacích aktivít v Environmentálnom akčnom pláne. Ideálne (ak to situácia dovoľuje) je organizovanie aktivít staršími žiakmi/deťmi pre mladšie deti (nech už je to v rámci jednej školy alebo medzi rôznymi spolupracujúcimi školami v obci, v regióne).

Obr: VODNÁ TRIEDA, ZŠ T. J. MOUSSONA, MICHALOVCE

Dňa 27. februára 2010 pripravili pedagogickí zamestnanci 1. – 4. roč. na Základnej škole Ul. Ing. Kožucha pre svojich budúcich prváčikov hravé testovanie. Ráno privítala rodičov s deťmi pani zástupkyňa Mgr. D. Kyrková. Pani učiteľky si rozdelili deti do skupín, v ktorých uskutočnili test školskej zrelosti. Hravý charakter mali hlavne tvorivé dielne zamerané na ekológiu, pretože už niekoľko rokov pracujeme v medzinárodnom projekte Zelených škôl. V nich mohli deti prejsť svoje nadanie, tvorivosť pri plnení jednotlivých úloh. Budúci prváci sa naučili veselú pieseň o prírode, zhotovili krásny kvet z odpadového materiálu, pri skladaní písmen a hľadani čísiel sa zahrali na „veľký les“ hravo zvládli pohybové a rytmické úlohy „v lese“ pri prekonávaní prekážok. Za úspešné zvládnutie prvých úloh v školských laviciach im bol udelený certifikát. Pre rodičov bola pripravená prehliadka školy a prezentačný program v školskej knižnici tiež zameraný na Zelenú školu – prezentácia, ktorú viedla pani Dingová. Prajeme našim budúcim prvákovi veľá úspechov v škole a chuti do učenia.

Mgr. Andrea Kožíková, učiteľka zo Základnej školy Ing. Kožucha, Spišská Nová Ves

6. krok

Informovanie a zapojenie komunity

6.1 Ciel' a charakteristika

Cieľom informovania a zapájania školskej a širšej komunity do programu Zelená škola je **získanie podpory pre uskutočnenie zmien** na úrovni školy a obce, ale aj **environmentálna osвета obyvateľstva**. Participácia celej školy a obyvateľov na dianí je základnou charakteristikou udržateľného rozvoja komunity a spoločnosti.

„Cesta na začiatku bola ťažká, teraz už máme naklonených rodičov a občanov obce.“

Ing. Renáta Černá, koordinátorka zo ZŠ s MŠ Velké Leváre

Tento krok prestupuje celým procesom zavádzania environmentálneho manažmentu a škole pridáva hodnotu pozitívneho príkladu pre svoje okolie. Partnerstvá školy s externými organizáciami a inštitúciami ponúkajú príležitosť vzájomného obohacovania sa a zdieľania skúseností. Rozvíjame spoluprácu školy s knižnicou, múzeom, mimovládnyimi organizáciami, s inými školami doma i v zahraničí.

OBR: TVORBA PLAGÁTU TRIEDENIE ODPADU, ZŠ ZBEHY

Čím viac ľudí bude vedieť, že sa snažíme o dobrú vec, tým viac priateľov a podporovateľov stretneme.

ZAPAMÄTAJME SI

Pri mimoškolských partnerstvách vopred premýšľame o súlade slov so skutkami. Napríklad u firemného sponzora overíme, aké praktiky v oblasti ochrany životného prostredia uplatňuje. Vyhýbame sa publicite kohokoľvek a čohokoľvek, čo je v skutočnosti ľahko prehliadnuteľným „zeleným náterom“ na tvrdú realitu. V prípade pochybností konzultujeme s regionálnym centrom alebo kanceláriou programu.

V niektorých prípadoch môžeme zistiť závažné lokálne či regionálne témy/problémy, ktoré majú vplyv na kvalitu životného prostredia a sú v komunite z rôznych dôvodov prehliadané. Predovšetkým zistenia o porušovaní environmentálnych predpisov by mali byť pre Zelenú školu impulzom k aktivite a kontaktovaní zodpovedných inštitúcií. Motiváciu kolégia zaoberať sa takouto témou podporujeme a v prípade dohody ju zaradíme ako doplnkový cieľ EAP. Hľadajme spojencov z radov odborníkov, zástupcov samosprávy či médií.

„Na základe výsledkov spolupráce či už s pedagogickými a nepedagogickými zamestnancami, rodičmi, žiakmi našej školy sa klíma a pracovné vzťahy zmenili, práca v tíme je zaujímavejšia, upevnili sa vzťahy v kolektíve, prístup k práci je zodpovednejší. Pridali sa aj žiaci, ktorí na začiatku školského roka nemali záujem o účasť na týchto akciách, máme spoločnú radosť z vykonanej práce.“

Mgr. Mária Šamová, koordinátorka zo ZŠ Turnianska, Bratislava

OBR.: PLAGÁT PRE RODIČOV A VEREJNOSŤ, ZŠ ZBEHY

Ukazovatele kvality kroku 6.:

- kolégium zoznámí žiakov a personál školy s programom Zelená škola a zapája ich do aktivít
- žiaci/študenti a ostatní členovia kolégia pravidelne informujú školskú a širšiu komunitu o realizácii aktivít v rámci programu Zelená škola, predovšetkým žiackymi príspevkami zverejnenými na viditeľnej informačnej nástenke, internetovej stránke školy (špeciálna sekcia venovaná programu Zelená škola) a pod.
- všetci v škole sú oboznámení s výsledkami environmentálneho auditu, EAP, priebehom monitoringu a hodnotenia, Eko-kódexom (informácie sú zverejnené minimálne na nástenke v škole)
- škola realizuje aktivity v spolupráci s miestnou samosprávou, iniciuje partnerstvá s rôznymi organizáciami, odborníkmi a inými školami.

TIP PRE VÁS

Oslovme rodičov, ktorí sa zúčastnili niektorej z akcií školy, nech nám napíšu svoje hodnotenie, pohľad na akciu a pod. Je úžasné čítať články od hrdých rodičov, či starých rodičov. Zároveň je to veľmi dobrá propagácia školy cez iný uhol pohľadu.

Čo SA NEOSVEDČILO...

- prepadnúť sklamaniu a nechať sa odradiť slabou účasťou rodičov alebo verejnosti na našom podujatí, nezaujmom médií a pod.

RIEŠENIE...

- pripravme sa na to, že nás možno čaká beh na dlhé trate. Okruh našich priaznivcov rozširujeme postupne a vždy sa snažíme osloviť konkrétnu cieľovú skupinu.

6.2 Metódy na podporu participácie v kroku 6.

A/ STIMULÁCIA

- aby si členovia kolégia uvedomili rôzne záujmy rôznych skupín v komunite, pripravíme im rolovú hru – „Zasadenie zastupiteľstva“ za účasti predstaviteľov rôznych záujmových skupín (okrem starostu alebo poslanca to môžu byť napr. podnikateľ, riaditeľ školy, riaditeľ poľnohospodárskeho družstva, riaditeľka Domova dôchodcov, mamička na rodičovskej dovolenke, pracovníčka Centra voľného času, zástupca športového klubu, mimovládnej organizácie a pod.), na ktorom sa má rozhodnúť o pre-rozdelení finančnej dotácie Úradu vlády SR vo výške 1 mil. Eur pre rozvoj obce. Určite, ktoré role (záujmové skupiny) sú vo Vašej obci aktívne a nechajte členov kolégia, aby si z nich vybrali. Každý si (v priebehu 5 – 10 min.) pripraví zopár svojich návrhov na využitie finančnej dotácie pre obec a tie následne ostatným predstaví a zdôvodní. Pokračuje debata okolo okrúhleho stola, zastupiteľstvo sa má pokúsiť vypracovať spoločný návrh rozpočtu pre schválenie Úradom vlády SR. Cieľom hry je pozrieť sa na rozvoj obce z rôznych pohľadov, úlohu netreba dokončiť.
- pripomenieme si v kolégiu jedno z posledných podujatí pre verejnosť, ktoré malo dobrú odozvu a rozoberieme, čo všetko bolo základom nášho úspechu. Skúsenosti využijeme pri podobnom podujatí v aktuálnom školskom roku
- členom kolégia ponúkneme príležitosť pripraviť príspevok do školského rozhlasu alebo časopisu

B/ TÍMOVÁ SPOLUPRÁCA

- rozdělíme si úlohy pri organizácii podujatí pre verejnosť – podľa potreby vytvoríme pracovné tímy aj nad rámec kolégia, pomôže nám kontrolný zoznam úloh, zabezpečenie dokumentácie – fotografie, videozáznam a pod.
- grafické spracovanie, zabezpečenie tlače a distribúcie informačných letákov, plagátov, pozvánok a pod.
- podujatia organizované spolu s viacerými školami v obci, regióne
- využitie rolovej hry „Zasadenie zastupiteľstva“ pre zlepšenie rozhodovacích procesov v kolégiu – diskutujeme v skupine, ako každý z účastníkov vnímal proces tvorby rozpočtu, získame spätnú väzbu od každého hráča a navrhujeme, ako možno zlepšiť komunikáciu a rozhodovanie v kolégiu

- študentov stredných škôl upozorníme aj na možnosť získať juniorský novinársky preukaz, ak sa rozhodnú ako tím zapojiť do programu Mladí reportéri pre životné prostredie, www.mladireporteri.sk

C/ PRESAH DO KOMUNITY

- príspevky členov kolégia do miestnych/regiónálnych novín, výstava, nástenka v obci, v knižnici, o dianí v oblasti ochrany životného prostredia a environmentálnej výchovy
- príspevky rodičov, ktorí sa zúčastnili environmentálneho podujatia
- Deň otvorených dverí, Envirodeň, Školská environmentálna akadémia, slávnostné vyvesenie vlajky Zelená škola v areáli školy, príležitosť pre verejnú pochvalu a uznanie

OBR: NÁVŠTEVA NA ZÁKLADNEJ ŠKOLE T. J. MOUSSONA
V MICHALOVCIACH POČAS PROGRAMU CERTIFIKÁCIE ZELENÝCH ŠKOL
2009

- informácie na rodičovských združeniach, príp. listy pre rodičov – informácia o dianí na škole, príp. prosba o podporu environmentálne priaznivých návykov (napr. deň bez nakupovania, bez televízie, bez áut či bez fajčenia)
- vedomostná súťaž k príslušnej environmentálnej téme medzi školami v obci
- námety pre doplnkové aktivity v akčnom pláne, napr. environmentálne divadielko pre materské školy, remeselnícke dielne so zručnými dôchodcami, zmapovanie bezbariérových prístupov v obci a návrhy zlepšení a pod.
- informačné stánky, kampaň, petícia, napr. za čisté ovzdušie, ochranu miestnych tokov, za nižšiu produkciu odpadov a pod. – priamy kontakt s občanmi, vysvetľovanie, zodpovedanie otázok, poskytnutie informačných materiálov a ďalších zdrojov, školská akadémia, Deň otvorených dverí
- účasť školy na komunitných podujatiach (slávnosti, jarmoky, trhy a pod.), prezentácia aktivít školy, informačné stánky, panely a pod.
- výstavy žiackych prác a výsledkov na mestskom/obecnom úrade, v miestnom múzeu, galérii, miestnej televízii
- najdôležitejšie úspechy zaznamenané vo výročnej správe o činnosti školy

6.3 Poznámky pre deti do 10 rokov a deti so špeciálnymi výučbovými potrebami

- výstavy či tvorivé dielne k environmentálnym témam, kde „lektorujú“ deti, a naopak – rodičia, iní návštevníci sa priúčajú
- galéria výtvarných prác detí z jednotlivých environmentálnych aktivít zverejnené na internetovej stránke školy (v niektorých školách rodičia nesúhlasia so zverejňovaním fotografií ich detí na internete – toto je vhodná alternatíva)
- podporte tvorbu príspevkov pre internetovú stránku školy u mladších žiakov a žiačok – už tretiaci-štvrtáci dokážu tvoriť vety a napísať jednoduché správy z aktivít, vložiť do dokumentu obrázky alebo fotky... Je to príležitosť precvičiť si slovenčinu, pracovať s IKT a pritom premýšľať o ochrane prírody. Rodičia budú na príspevky detí určite hrdí

Obr: INFORMAČNÁ CYKLOHLIADKA ZÁKLADNEJ ŠKOLY V ŠURANOCH V RÁMCI KAMPANE „NESPALUJTE ODPADY“

Obr: SECOND-HAND ORGANIZOVANÝ PRE VEREJNOSŤ, SÚKROMNÁ SPOJENÁ ŠKOLA BRITISH INTERNATIONAL SCHOOL BRATISLAVA

7. krok Eko-kódex

7.1 Ciel' a charakteristika

Cieľom vypracovania Eko-kódexu školy je **verejné prehlásenie postojov a hodnôt školy vo vzťahu k ochrane životného prostredia**. Eko-kódex vyjadruje záväzky, ktoré sa žiaci a celá školská komunita snažia dodržiavať.

Písomná forma Eko-kódexu nám umožní vyjadriť zložitejšie myšlienky a podrobnejšie pravidlá správania sa. Výhodou výtvarnej formy sú možnosti expresívneho vyjadrenia farbami a tvarmi, najrôznejšie výtvarné techniky, široká škála materiálov. Odporúča sa písomnú a výtvarnú formu kombinovať.

Účasť v projekte Zelená škola je pre nás poslanie a náš štýl života v škole. Ak by sme raz nemali na zaplatenie poplatku, aj tak by sme boli Zelenou školou, ale bez certifikátu. Orientovať sa na prírodu a jej ochranu, zdravo žiť, športovať sú naše priority.

Mgr. Nowaková Oľga, riaditeľka ZŠ s MŠ Čimhová

Týmto krokom programu Zelená škola, Eko-kódexom vyjadrujeme znútornené princípy – ako výsledok viacmesačného procesu, na ktorom sa žiaci a študenti aktívne podieľali.

Eko-kódex je vizitkou školy.

Ak tvorba kódexu prirodzene nadväzuje na predchádzajúce kroky (najmä na hlavnú oblasť EAP), pravdepodobne vyplynie potreba vytvoriť či aktualizovať Eko-kódex v každom certifikačnom období (t. j. jeden alebo dva školské roky). Môžeme však ísť o dlhodobejší, všeobecnejší dokument, ak to školská komunita chce takto vyjadriť.

„Tento projekt ma veľa naučil. Spoznala som množstvo nových úžasných ľudí. Dozvedela som sa nové veci. Dopracovali sme sa k iným projektom. Naučil ma veľa o medziludských vzťahoch. Samozrejme rozšíril sa môj obzor v ekologických otázkach.“

Mgr. Lenka Paľová, koordinátorka zo ZŠ T. J. Moussona, Michalovce

TIP PRE VÁS

Ak sa v kolégiu zhodneme, môžeme si Eko-kódex vytvoriť už na začiatku našej práce alebo v priebehu certifikačného obdobia. Môže byť pre nás pomocníkom pri budúcej práci a môže nám pomôcť v tom, akým smerom sa chceme uberať. Nezabúdajme však, že Eko-kódex nemá byť výsledkom predstavy koordinátora, ale výsledkom predstavy celého kolégia, hlavne detí.

ZAPAMÄTAJME SI

V eko-kódexe uprednostňujeme pozitívne formulácie. Napr. namiesto „Nezabíjame ľudí a zvieratá“ privedieme deti k pozitívnej formulácii napr. v zmysle úcty ku všetkému živému.

Kolégium podporuje proces tvorby Eko-kódexu ako nástroja pre upevnenie priaznivých postojov a ako príležitosť prezentovať vysokú úroveň environmentálnej výchovy na škole v ucelenej a atraktívnej forme.

Ukazovatele kvality kroku 7.:

- kolégium informuje žiakov o význame a celi Eko-kódexu
- každý zo školy má príležitosť navrhnúť, čo by malo byť v Eko-kódexe
- kolégium pripravuje návrh Eko-kódexu na schválenie celou školou
- Eko-kódex je verejný dokument a je viditeľne umiestnený v rámci školy

Čo SA NEOSVEDČILO...

- vypracovať eko-kódex dospelými, deti by ho tak nikdy nenaformulovali. Žiaci myšlienkam nerozumejú a Eko-kódex si nevšímajú

RIEŠENIE...

- ak v programe začíname, návrh obsahu Eko-kódexu navrhujeme v kolégiu a krátko ho odprezentujeme v každej triede. Pripomienky zvážime, prekonzultujeme s vedením školy a na pomoc s vizuálnym spracovaním si môžeme prizvať žiakov z výtvarného odboru umeleckej školy. V nasledujúcich rokoch skúsime do tvorby Eko-kódexu zapojiť žiakov aktívnejšími formami.

7.2 Metódy na podporu participácie v kroku 7.

A/ STIMULÁCIA

- príprava členov kolégia – pomocou IKT vyhľadáme etické kódexy niektorých profesných združení, komôr, príp. firiem a diskutujeme o význame kódexu (napr. kódex cyklistu, kódex učiteľa, Etický kódex Lesov SR, š. p. a pod.). Porovnáme eko-kódexy niektorých Zelených škôl.
- vyhlásime výtvarnú, literárnu, príp. hudobnú súťaž – na úrovni tried alebo celej školy,

B/ TÍMOVÁ SPOLUPRÁCA

- kolégium pripraví návrh Eko-kódexu školy a odprezentuje ho ostatným: žiaci, učitelia aj rodičia môžu navrhnúť zmeny
- triedne návrhy pojmov a kľúčových slov, ktoré by mali byť v školskom eko-kódexe, roztriedime do kategórií, naformulujeme nadpis pre každú kategóriu a prediskutujeme kritériá pre určenie najdôležitejších pojmov pre spoločný Eko-kódex. Pojmy a idey dáme výtvarne spracovať vybranému tímu žiakov (z kolégia, z výtvarného odboru umeleckej školy a pod.)

- v prípade školskej súťaže – kolégium pripraví hodnotiace kritériá súťaže, zostaví hodnotiacu komisiu a súťaž vyhodnotí, výsledným Eko-kódexom školy môže byť víťazná práca alebo spracovanie najlepších myšlienok zo súťaže.

OBR: ŠPEC. ZŠ NEVĎAZOVA: VÝSTAVA ŽIACKYCH NÁVRHOV EKO-KÓDEXOV POČAS DŇA ZEME 2010, ŠPECIÁLNA ZÁKLADNÁ ŠKOLA S VJS A M, NEVĎAZOVA UL, BRATISLAVA

C/ PRESAH DO KOMUNITY

- stála expozícia Eko-kódexu na dobre viditeľnom a frekventovanom mieste na škole
- prezentácia splnených úloh akčného plánu a Eko-kódexu – podujatie pre rodičov a zástupcov samosprávy
- zverejnenie Eko-kódexu na internetovej stránke školy

OBR: KOLÁŽ ZŠ VEĽKÁ MAČA: EKO-KÓDEX ZÁKLADNEJ ŠKOLY VO VEĽKEJ MAČI, KOLÁŽ

7.3 Poznámky pre deti do 10 rokov a deti so špeciálnymi výučbovými potrebami

- pre tvorbu Eko-kódexu sú vhodné predovšetkým výtvarné techniky
- zadanie formulujte čo najjednoduchšie, napr. Ako môžeme ochraňovať prírodu? Ako by sa dala zmenšiť skládka odpadu pri našej obci?

OBR: EKO-KÓDEX ZÁKLADNEJ ŠKOLY UL. VAJANSKÉHO, LUČENEC

OBR: EKO-KÓDEX Špeciálnej Základnej školy v Kysuckom Novom Meste,

OBR: „NEPRODUKUJ SMOG, RADŠEJ SA POTÍ...“: EKO-KÓDEX CIRKEVNEJ ZÁKLADNEJ ŠKOLY Ž. BOSNIAKOVEJ, ŠURANY

Pravidlá programu Zelená škola – školský rok 2011/12

Pozorne si prosím prečítajte tieto pravidlá. Predídete tak zbytočným nedorozumeniam alebo komplikáciám v budúcnosti. Pravidlá uvedené nižšie platia výhradne pre šk. rok 2011/12. Aktuálne pravidlá nájdete vždy na www.zelenaskola.sk/co-je-zelena-skola/pravidla-zelenej-skoly.

I. MISIA PROGRAMU ZELENÁ ŠKOLA

OSN vyhlásila Dekádu OSN 2005 – 2014 za „Dekádu vzdelávania pre trvalo udržateľný rozvoj“. V súlade s jej kontextom Zelená škola nie je len jednorazovým aktom dobrej vôle. Je to cesta zmeny, ktorá vedie k zdravšej, „zelenšej“ a aktívnejšej škole i spoločnosti, a to v zmysle participatívneho environmentálneho manažmentu (PEM). PEM znamená priamu a iniciatívnu účasť žiakov a študentov (príp. rodičov) v procese prípravy a realizácie aktivít programu v škole a v komunite.

II. ZÁKLADNÉ PRAVIDLÁ

A. PODMIENKY ÚČASTI V PROGRAME ZELENÁ ŠKOLA

- do programu sa môže prihlásiť každá základná, stredná a materská škola
- **vedenie školy sa oboznámi s nižšie uvedenými pravidlami a metodológiou programu**
- škola ustanoví osobu zodpovednú za koordináciu programu – pedagóga, ktorý vyplní registračný formulár (v elektronickej forme) **najneskôr do 30. júna**. Na základe vyplnenia tohto formuláru príde na e-mailovú adresu koordinátora (zadanú vo formulári) automatické potvrdenie o prijatí registrácie do programu. Následne bude na adresu školy do 5 pracovných dní zaslaná faktúra, ktorá je podkladom na zaplatenie registračného poplatku.
- škola je považovaná za registrovanú v programe **po zaplatení registračného poplatku** (v dobe splatnosti faktúry) vo výške:
 - » šk. rok 2011/12 pre nové školy: 70 € + 0,10 € x počet žiakov školy k dátumu registrácie
 - » šk. rok 2011/12 pre školy, ktoré sú v tomto šk. roku zapojené do programu: 50 € + 0,10 € x počet žiakov školy k dátumu registrácie

Registračný poplatok sa vyberá z dôvodu zabezpečenia základných nákladov koordinácie programu, úhrady licencie na medzinárodný certifikačný program Eco-Schools a nákup vlajok. Viac podrobností o dôvodoch platenia registračného poplatku si môžete prečítať tu: www.zelenaskola.sk/files/precoplatitpoplatok.pdf.

B. ÚČASŤ V PROGRAME ZELENÁ ŠKOLA

- Škola zaregistrovaná do programu **realizuje aktivity v rámci certifikačného obdobia**, ktoré začína 1. 9. 2011 a končí najneskôr 30. 6. príslušného roku, v ktorom škola požiada o záverečné hodnotenie. Z hľadiska efektívnej aplikácie metodológie programu sa odporúča zvoliť si dvojročné certifikačné obdobie (2 školské roky).
- **Škola postupuje podľa metodológie programu (7 krokov)** – uskutočňuje jednotlivé kroky, t. j. zavádza a zlepšuje environmentálne opatrenia na škole a realizuje súvisiace vzdelávacie aktivity: 1. Kolégium Zelenej školy, 2. Environmentálny audit, 3. Environmentálny akčný plán, 4. Monitorovanie a priebežné hodnotenie plnenia akčného plánu, 5. Pro-environmentálna výučba, 6. Informovanie a spolupráca, 7. Eko-kódex

Podrobnejšie vysvetlenie metodológie programu nájdete v tejto príručke.

Škola počas certifikačného obdobia využíva **rôzne formy bezplatnej metodologickej podpory**:

- » metodickú príručku pre školy, príručku pre podporu participácie žiakov v programe Zelená škola, pracovné listy – enviro audit školy
- » regionálne semináre a služby regionálnych centier
- » vzdelávacie a zážitkové kurzy pre pedagógov a študentov.
- » podporu prideleného konzultanta
- » informačný servis a výmenu skúseností prostredníctvom e-mailovej konferencie všetkých účastníkov programu
- » internetovú stránku www.zelenaskola.sk

V prípade ťažkostí pri realizácii jednotlivých krokov (napr. krok 3) môže škola kedykoľvek požiadať o individuálnu bezplatnú pomoc prideleného konzultanta (e-mail, telefón). V prípade potreby je možné dohodnúť osobnú návštevu konzultanta na škole.

- Aktivity programu sú koordinované pedagógom/mi, ktorý/í pomocou metodológie 7 krokov vytvára/jú priestor na environmentálne vzdelávanie žiakov, školského personálu a širšej školskej komunity v názornej a praktickej forme.
- Účinnosť environmentálneho vzdelávania v programe Zelená škola je podmienená participáciou všetkých dotknutých strán, predovšetkým však žiakov (v prípade materských škôl, špeciálnych základných škôl a škôl 1. – 4. ide hlavne o participáciu rodičov, poprípade starých rodičov), v každom z uvedených 7 krokov.
- Koordinátor/ka programu na škole vyberá a aplikuje metódy participácie primerane k podmienkam na škole – od jednoduchších po náročnejšie, s cieľom dosiahnuť značnú samostatnosť žiakov pri vedení programu. Na niektorých školách tento proces môže trvať dva aj viac rokov.
- Koordinátor/ka programu uskutoční približne v polovici školského roku vlastné hodnotenie a na základe neho zistí, či škola spĺňa podmienky pre ocenenie, resp. ktorým krokom a faktorom je potrebné v nasledujúcom období školského roku alebo ďalšom šk. roku venovať viac pozornosti
- **Registrácia do programu sa opakuje** v prípade záujmu školy **každý školský rok**. Viac o dôvodoch si môžete prečítať tu: www.zelenaskola.sk/files/precoplatitpoplatok.pdf.
- Akýkoľvek pokus o podvod pri získavaní certifikátu alebo diplomu je v rozpore s misiou Zelenej školy a znamená vylúčenie príslušnej školy spomedzi uchádzačov o toto ocenenie.

C. OCENENIE

- Ak škola pri vlastnom hodnotení, alebo pri vyplnení **on-line hodnotiaceho dotazníka** zistí, že spĺňa požadované kritériá pre získanie diplomu alebo certifikátu, **vyplní on-line žiadosť o hodnotenie** a pripojí k nej dve požadované prílohy. Po úspešnom odoslaní žiadosti bude koordinátor do 30 dní kontaktovaný hodnotiteľom, za účelom dohodnutia dátumu hodnotiacej návštevy. Podrobnosti o záverečnom hodnotení nájdete v bode F týchto pravidiel a tiež na: www.zelenaskola.sk/co-je-zelena-skola/hodnotenie (vrátane spomínaného dotazníka, žiadosti a pod.).
- **Diplom „Na ceste k Zelenej škole“** získava škola, ktorá podľa poskytnutej metodiky čiastočne implementovala 7 krokov. T. j. minimálne: má zostavené funkčné Kolégium, uskutočnila audit školy, vypracovala akčný plán školy, splnila z neho väčšinu cieľov naplánovaných pre dané obdobie, o svojich environmentálnych aktivitách informovala školskú komunitu a aktívne ju zapájala.

Platnosť Diplomu „Na ceste k Zelenej škole“ je nasledujúci jeden školský rok, počas ktorého by škola mala splniť ostatné kritériá pre získanie medzinárodného ocenenia. Ak škola počas tohto roka všetky kritériá nesplní, nezíska následne žiadne ďalšie ocenenie a do programu sa v prípade záujmu musí opätovne registrovať.

- **Medzinárodnú vlajku a certifikát „Zelená škola“** získava škola, ktorá podľa poskytnutej metodiky implementovala všetkých 7 krokov. Kritériá hodnotenia kvality jednotlivých krokov sú uvedené v bode E týchto pravidiel a sú premietnuté do hodnotiaceho formulára, ktorý si môžete pozrieť v podobe on-line dotazníka.

Platnosť medzinárodného ocenenia je 24 mesiacov od jeho udelenia. Škola ocenená vlajkou a certifikátom Zelená škola má právo uvádzať logo Zelená škola na všetkých školských dokumentoch, hlavičkových papieroch, na internetovej stránke školy a propagačných materiáloch školy.

Škola sa opakovane registruje do programu na každý ďalší školský rok a implementuje metodológiu 7 krokov. Úroveň

environmentálnych opatrení dosiahnutých v predchádzajúcom období škola udržiava a ako prioritnú tému pre environmentálny akčný plán si volí novú oblasť, t. j. zlepšuje ochranu životného prostredia v oblasti, ktorej doteraz systematicky nevenovala pozornosť.

- Slávnostné odovzdávanie ocenení sa uskutočňuje spravidla 4 mesiace po skončení školského roka, za ktorý škola ocenenie získala.
- V prípade straty alebo poškodenia medzinárodnej vlajky si môže škola objednať novú vlajku, ktorá jej bude zaslaná na dobierku v sume nákupnej ceny a dobierkovej služby.

D. PREDĽŽENIE, UKONČENIE ALEBO ZRUŠENIE PLATNOSTI MEDZINÁRODNÉHO OCENENIA

- **Predĺžiť platnosť získaného certifikátu je možné len pokračovaním v programe**, hneď po jeho získaní. Znamená to, že škola musí byť registrovaná v programe aj 2 školské roky nasledujúce po školskom roku, v ktorom získala certifikát.
- Podmienkou predĺženia platnosti medzinárodného ocenenia školy je **udržanie resp. zlepšovanie už zavedených environmentálnych opatrení**. Taktiež výber ďalšej prioritnej témy pre rozpracovanie v environmentálnom akčnom pláne na nové certifikačné obdobie. Pre kvalitné rozpracovanie novej prioritnej témy do hĺbky a realizáciu potrebných opatrení sa opäť odporúča pracovať v dvojročnom certifikačnom období – 2 školské roky. Každé dva roky sa tak na škole zavedie systém environmentálneho riadenia v novej oblasti.
- Počas nového certifikačného obdobia môže byť na ocenej škole zrealizovaná kontrolná metodická návšteva.
- Ak držiteľ medzinárodného ocenenia nesplní požadované kritériá, nezaregistruje sa do programu aj pre nasledujúci školský rok, v stanovenej lehote nezaplatí registračný poplatok alebo nepožiada o záverečné hodnotenie, platnosť ocenenia končí po uplynutí 24 mesiacov nasledujúcich po rozhodnutí Rady Zelené školy o jeho udelení. Škola dostane písomné oznámenie o ukončení platnosti medzinárodného ocenenia a je povinná vrátiť medzinárodnú vlajku kancelárii programu. Škola zároveň stráca právo používať logo programu v zmysle časti bodu C týchto pravidiel. V prípade, že škola vlajku Eco-Schools nevráti v lehote do 2 mesiacov po doručení písomného oznámenia o ukončení platnosti ocenenia, bude jej faktúrovaná pokuta vo výške 100,- eur a na internetovej stránke programu bude zverejnený oznam upozorňujúci na neoprávnené užívanie medzinárodnej vlajky touto školou.
- Akýkoľvek pokus o podvod pri obhajovaní certifikátu je v rozpore s misiou Zelené školy a znamená zrušenie platnosti medzinárodného ocenenia a škola o tom dostane písomné oznámenie. Ustanovenia o vrátení medzinárodnej vlajky a strate práva používať logo programu platia ako pri ukončení platnosti medzinárodného ocenenia.

E. POSTUP PODĽA METODIKY 7 KROKOV ZELENEJ ŠKOLY

1) Vytvorenie Kolégia Zelené školy (odporúčaný termín: do konca septembra):

- riaditeľka/riaditeľ školy vymenuje koordinátorku/koordinátora programu Zelená škola, ktorého úlohou je usmerňovať aktivity školy počas certifikačného obdobia a motivovať žiakov i dospelých k spolupráci
- žiaci školy si vyberú svojich zástupcov do Kolégia Zelené školy tak, aby v Kolégiu mali nadpolovičnú väčšinu členov (v prípade materských, špeciálnych základných škôl a škôl 1. – 4. ročník by mali žiakov nahradiť rodičia, starí rodičia)
- členmi kolégia sú okrem žiakov/rodičov/starých rodičov a učiteľov aj zástupca/ovia minimálne jednej z nasledujúcich záujmových skupín: nepedagogickí zamestnanci školy, rodičia, zriaďovateľ, samospráva, mimovládna organizácia a pod.
- študenti sa priamo podieľajú na realizácii niektorých krokov a rozhodovaní, preberajú zodpovednosť za čiastočné úlohy
- Kolégium je hlavným koordinátorom aktivít Zelené školy, stretáva sa podľa potreby a zo stretnutí pripravuje a zverejňuje vhodným spôsobom zápisnice a prijaté opatrenia.
- počet členiek/členov Kolégia je na zvážení školy. V prípade väčšieho počtu sa odporúča zriadenie tzv. užšieho a širšieho Kolégia.
- zoznam členov kolégia je zverejnený na školskej nástenke, prípadne internetovej stránke školy

2) Environmentálny audit školy (odporúčaný termín: do konca októbra):

- Kolégium Zelené školy zorganizuje na začiatku nového certifikačného obdobia uskutočnenie environmentálneho auditu podľa informácií v uvedených v tejto príručke a za pomoci pracovných listov
- na realizácii auditu sa podieľajú najmä žiačky/žiaci, resp. pedagogický, nepedagogický personál školy (ostatný personál školy mimo koordinátora - v prípade škôlky, špeciálnej školy, školy s 1. – 4. ročníkom)
- povinná časť pracovných listov auditu sa vyplňa pre všetky tématické oblasti Zelené školy. Ďalšie časti (tzv. nepovinná časť) auditu je nutné vyplniť už len pre vybranú prioritnú tématickú oblasť

- jednotlivé pracovné listy sú v povinných častiach v rámci možností vyplnené kompletne a na základe skutočného stavu školy (nevypĺnenie povinných a dôležitých častí tabuliek musí byť zdôvodnené)
- výsledky auditu sú vhodnou formou prezentované na nástenke, prípadne internetovej stránke školy a pod.

3) Environmentálny akčný plán (EAP) školy (odporúčaná termín: do konca decembra):

- na základe zistených skutočností v environmentálnom audite školy a na základe vhodnosti pre danú školu si Kolégium Zelené školy určí pre aktuálne certifikačné obdobie minimálne jednu prioritnú oblasť (voda, odpad, energia, doprava a ovzdušie, zelené obstarávanie, zeleň a ochrana prírody), ktorej sa bude venovať;
- Kolégium v spolupráci s vedením školy a so zriaďovateľom vypracuje EAP školy minimálne pre jednu vybranú prioritnú oblasť a na celé certifikačné obdobie (odporúčame 2 školské roky). Pre tento účel použije vzorovú tabuľku „Enviro akčný plán“ (dostupná je na www.zelenaskola.sk/co-je-zelena-skola/na-stiahnutie) a inštrukcie uvedené v tejto príručke.
- EAP by mal byť v čo najväčšej miere vypracovaný v spolupráci so žiakmi, t. j. žiaci (v kolégiu/všetci, v prípade materských, špeciálnych základných škôl a škôl 1. – 4. ročník rodičia, poprípadne starí rodičia) vedia, aký cieľ ochrany životného prostredia je stanovený v danom certifikačnom období a akými krokmi sa ho snažia dosiahnuť
- Kolégium (resp. aj ostatní) má mať príležitosť navrhnúť niektoré aktivity EAP, vrátane zapojenia širšej komunity (rodičia, obec, verejnosť).
- Kolégium má zodpovednosť za niektoré úlohy EAP
- ciele EAP sú zrozumiteľne naformulované, merateľné a ich splnením na konci certifikačného obdobia sa dosiahne viditeľné zlepšenie vo vybranej prioritnej oblasti (kvalitatívne a kvantitatívne)
- Aktivity EAP sú plánované v logickej časovej následnosti s uvedením zodpovedných osôb za ich realizáciu a termínmi realizácie. Počet aktivít je primeraný vzhľadom k ich časovej, realizačnej, finančnej prípadne personálnej náročnosti.
- EAP je čo najviac prepojený s krokom 5, t. j. obsahuje konkrétne vzdelávacie aktivity, ktoré sú v ideálnom prípade súčasťou rôznych vyučovacích predmetov
- Kolégium zoznámilo s EAP ďalších členov školy (učiteľov, žiakov, prevádzkových zamestnancov a pod.). EAP je zverejnený na nástenke, prípadne internetovej stránke školy a pod.
- koordinátorka/koordinátor programu zašle po vypracovaní finálny návrh EAP svojmu konzultantovi. Následne bude škole EAP schválený, resp. zaslané pripomienky a návrhy na úpravu. **Neodkonzultovaný a neschválený**, nevhodne vypracovaný, resp. po závažných pripomienkach neupravený EAP **nebude pri záverečnom hodnotení uznaný**, čím škola stratí nárok na ocenenie.

4) Monitorovanie a priebežné hodnotenie plnenia akčného plánu (realizuje sa priebežne po vypracovaní EAP):

- navrhnutý EAP je členmi Kolégia priebežne monitorovaný a vyhodnocovaný vyplňaním stĺpca „Monitoring/ Postupujeme podľa plánu?“
- na realizácii priebežného monitoringu sa podieľajú najmä žiaci resp. pedagogický a nepedagogický personál a rodičia
- vyhodnotením realizovaných aktivít EAP je možné preukázať progres vo vybranej prioritnej oblasti
- dôvody, pre ktoré neboli splnené niektoré aktivity EAP, sú pri monitoringu vysvetlené
- Kolégium na základe monitoringu v prípade potreby upravuje, resp. dopĺňa aktivity a indikátory v EAP

5) Pro-environmentálna výučba (odporúčaná termín: jar):

- o škola má v rámci EAP naplánované výchovno-vzdelávacie aktivity, najmä pre prioritnú oblasť. Sú začlenené viacerými formami do rôznych predmetov a ročníkov.
- o škola do svojho Školského vzdelávacieho programu pevne zakomponuje environmentálne zameranie školy (pomôcka k tvorbe E-ŠkVP je zverejnená tu: www.zelenaskola.sk/pre-skoly/metodicke-materialy/ine/vzorovy-env-skolsky-vzdelavaci-program-pre-zs-r-medal-kol-pdf), najmä do kapitol:
 - » Základné identifikačné údaje školy (charakteristika pedagogického zboru, dlhodobé projekty, spolupráca s rodičmi a inými subjektmi, priestorové a materiálno-technické podmienky školy, škola ako životný priestor)
 - » Charakteristika ŠkVP (pedagogické princípy školy, zameranie školy, profil absolventky/absolventa, pedagogické stratégie, začlenenie prierezových tém)
 - » Školský učebný plán, v prípade samostatného predmetu aj Učebné osnovy
 - » Monitoring a evaluácia ŠkVP

6) Informovanie a spolupráca (realizuje sa priebežne):

- Kolégium zoznámia žiakov a personál školy s programom Zelená škola (vedia o programe)
- škola informuje celú školskú a širšiu komunitu o realizácii aktivít v rámci programu Zelená škola prostredníctvom vidi-

telne umiestnenej informačnej nástenky a tiež internetovej stránky školy (špeciálna sekcia stránky venovaná programu Zelená škola)

- informácie o realizácii aktivít v rámci programu sú pravidelne aktualizované
- všetci v škole boli oboznámení s výsledkami environmentálneho auditu, EAP, priebehom monitoringu a hodnotenia, Eko-kódexom (výsledky sú zverejnené minimálne na viditeľne umiestnenej nástenke v škole)
- na realizácii programu sa okrem členov Kolégia určitou mierou podieľajú i ďalší učitelia a žiaci/rodičia/starí rodičia
- v škole je viditeľne umiestnená nástenka venovaná aktivitám programu Zelená škola.

7) Eko-kódex (odporúčaný termín: jar druhého roku certifikačného obdobia):

- Kolégium informuje žiakov o význame a celi Eko-kódexu
- Kolégium pripravuje realizáciu Eko-kódexu a zapája do nej ostatných žiakov
- vytvorený Eko-kódex je viditeľne zverejnený v rámci školy

Kompletný návod na praktickú realizáciu metodiky 7 krokov je obsiahnutý v tejto metodickej príručke.

F. PODMIENKY A PRIEBEH ZÁVEREČNÉHO HODNOTENIA

- Škola, ktorá sa chce v danom školskom roku uchádzať o ocenenie – udelenie certifikátu „Zelená škola“ alebo diplomu „Na ceste k Zelenej škole“ vyplní žiadosť o záverečné hodnotenie. Pred tým ako tak urobí, môže si škola v **on-line dotazníku overiť či spĺňa všetky kritériá, aby dané ocenenie získala.**
- **Hodnotenie nie je pre školy povinné.** Žiadajú oň len školy, ktorým sa podarilo splniť kritériá uvedené v on-line dotazníku. Škola, ktorá v aktuálnom školskom roku nepožiadala o hodnotenie, môže pokračovať v programe registráciou do nového ročníka a pokračovať v rozpracovanom akčnom pláne. Znamená to, že škola žiada o hodnotenie, keď to sama uzná za vhodné.
- **Žiadosť je nutné vyplniť do 31. 1. alebo do 10. 5. príslušného roku.** Následne budeme školu do 30 dní kontaktovať za účelom dohodnutia si hodnotiacej návštevy. V prípade, že škola v danom školskom roku nepožiadala ani v jednom z uvedených termínov o záverečné hodnotenie nebude v danom šk. roku hodnotená. Znamená to, že nemá nárok na získanie žiadneho ocenenia.
- Ku dňu záverečného hodnotenia (príchodu hodnotiteľa na školu) Kolégium Zelenej školy musí mať pripravené všetky povinné podklady, ktoré sú uvedené v Kontrolnom zozname pre hodnotiacu návštevu.
- Hodnotiteľ pri osobnej návšteve školy vyplní hodnotiaci formulár na základe preverenia stavu deklarovaných skutočností, najmä tých, ktoré nie je možné verifikovať písomnými dokladmi.
- Hodnotiteľ má mať umožnený vstup do všetkých priestorov školy, môže požiadať o predloženie doplňujúcich dokumentov a v prípade potreby položiť zástupcom školy i žiakom relevantné otázky.
- Počas osobnej návštevy hodnotiteľ vyplní hodnotiaci formulár, ktorý následne doručí do Kancelárie programu Zelená škola. Na základe výsledkov hodnotiacej návštevy Rada Zelenej školy rozhodne o udelení, resp. neudelení ocenenia škole a odporučí možnosti zlepšenia pre ďalšie obdobie. Každá škola, ktorá požiada o záverečné hodnotenie, a to bude následne zrealizované, dostane následne do 60 dní písomné oznámenie o výsledku.
- Ak škola dostane písomné potvrdenie o ocenení od 1. 3. do 31. 5., bude jej s týmto potvrdením zaslané aj samotné ocenenie na adresu vedenia školy. Škola bude aj napriek skoršiemu získaniu ocenenia pozvaná na slávnostnú certifikáciu.
- Ak škola dostane písomné potvrdenie o ocenení od 1. 6. do 31. 8., ocenenie jej bude odovzdané počas slávnostného vyhodnotenia, ktoré sa uskutočňuje spravidla 4 mesiace po skončení školského roka, v ktorom škola ocenenie získala.

G. PRE MATERSKÉ, ŠPECIÁLNE ŠKOLY A ZÁKLADNÉ ŠKOLY Š 1. – 4. ROČNÍKOM...

- ...platia popísané pravidlá primerane. Aj tieto školy by teda mali prejsť 7 krokov so starostlivým zvážením primeraných cieľov EAP. V prípade týchto škôl je zapojenie detí do niektorých krokov programu menej účinné, preto je potrebné rozvíjať spoluprácu s rodičmi a priateľmi školy.

8. apríl 2011, Výkonná rada Zelenej školy

Odporúčané informačné zdroje a materiály

www.zelenaskola.sk

hlavná stránka programu Zelená škola. Nájdete na nej všetky informácie o programe, jeho metodiku a pravidlá, pozvánky na akcie, aktuality, zaujímavé články, rozhovory, ale aj množstvo metodických a informačných materiálov, ktoré vás môžu inšpirovať alebo pomôcť pri realizácii aktivít.

Špeciálne upozorňujeme, že všetky **metodické materiály a prílohy, ktoré potrebujete k realizácii jednotlivých krokov a aktivít programu Zelená škola** nájdete na www.zelenaskola.sk/pre-skoly/metodicke-materialy/zelena-skola. V tejto časti si môžete stiahnuť aj ďalšie príklady realizácie 7 krokov a rôznych tematických aktivít na Ekoškolách v Českej republike.

CD PRÍRUČKA PRE PODPORU PARTICIPÁCIE ŽIAKOV V PROGRAME ZELENÁ ŠKOLA

kladie dôraz hlavne na podporu participácie žiakov v environmentálnom riadení školy. Uvádza sedem krokov pre neustále zlepšovanie, predstavuje vydarené príklady z praxe a opisuje:

- úlohy,
- návody pre informovanie a zapojenie školskej komunity,
- ukazovatele kvality a
- odporúčané metódy,

ktoré sú spojené s jednotlivými krokmi. Poskytuje rôzne praktické námety, ktoré sa týkajú vedenia vyučovania a školského života. Metodická časť ponúka participatívne metódy, ktoré možno použiť podľa potreby pri realizácii siedmich krokov na podporu zapojenia školskej komunity a predovšetkým žiakov. Pre každý krok navrhujeme konkrétne metódy. Používateľ tejto príručky si môže vybrať zo zbierky metód a vyskúšať ich. **Príručka je dostupná na:** www.zelenaskola.sk/cd-guideline

INTERNET

množstvo odkazov na zaujímavé stránky nájdete v pracovných listoch environmentálneho auditu, ale aj na www.zelenaskola.sk/linky/zaujimave-stranky. Ak však ani tam nenájdete to čo hľadáte použite niektorý z internetových vyhľadávačov

PUBLIKÁCIA: UČÍME (SE) SPOLUPRÁCI SPOLUPRACÍ, H. KASÍKOVÁ, AISIS 2009

„Učitelia často predpokládajú, že deti dovednosti pro spolupráci „nějak“ mají a prostě je při společných úkolech uplatňují. Pokud učitelé vidí nedostatky v sociální výbavě žáka, často neví, jak tyto dovednosti učit – mnohdy proto, že je to také nikdo neučil.“

Publikácia a výučbové materiály Hany Kasíkovéj dávajú podrobný návod, ako učiteľ môže:

- rozdeliť triedu na menšie heterogénne skupiny,
- určiť ciele činnosti skupín v rovine vecnej a zároveň sociálnej,
- vytvárať podmienky pre vzájomnú závislosť spolužiakov a zároveň posilňovať ich individuálnu zodpovednosť,
- monitorovať činnosť skupín,
- viesť reflexiu a hodnotenie skupín a
- eliminovať problémy, ktoré bránia spolupráci.

Publikáciu je možné zakúpiť cez viacero internetových obchodov:

- www.darceky.sk
- www.martinus.sk
- www.alterego.sk
- a iné.

Zoznam použitej literatúry

- [1] **Kasíková, Hana:** Učíme (se) spolupráci spoluprací, AISIS 2009, publikácia a Námety – výukové materiály.
- [2] **Klinda, Jozef:** AGENDA 21 a ukazovatele trvalo udržateľného rozvoja, Ministerstvo životného prostredia SR, 1996
- [3] **Kratochvílová, Jana:** Tvorba školního vzdělávacího programu krok za krokem – s pedagogickým sborem, Pedagogická fakulta Masarykovy Univerzity v Brně, 2006
- [4] **Ondrušek, Dušan:** Čo chápeme pod prístupom PEM v programe Zelená škola, materiál pre workshop, máj 2009
- [5] **Ondrušek, Dušan:** Úrovně participácie a environmentálna výchova, prezentácia pre workshop, jún 2009
- [6] **Účasť komunity na zdraví a udržateľnom rozvoji, postupy a techniky.** World Health Organization. Košice, 2002
- [7] **Szabóová, Silvia:** Komunitný rozvoj, VIPA, 2005
- [8] **Szabóová, Silvia:** Tvorba partnerstiev a rozvoj komunity, SOSNA, 2006
- [9] **Szabóová, Silvia:** Strategické a akčné plánovanie, Shinning mountains, ARR, 2007
- [10] **Participácia funguje**, o. z. Kultúra, 2003
- [11] **A Projekt:** Akčné plánovanie na vidieku, 2009
- [12] **VOKA:** Príručka pre facilitátorov na vidieku, 2005
- [13] **Participation and social assessment** /tool and techniques, Living Earth, 2004
- [14] **Záver a odporúčania z 5. národnej konferencie s medzinárodnou účasťou** „Výchova a vzdelávanie k trvalo udržateľnému rozvoju“, Banská Bystrica, 21. – 22. január 2009

Vaše pozná

... pre ľudí, ktorí dokážu vnímať, chcú rozumieť a vedia konať

Kancelária programu Zelená škola
Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica
Vysoká 18, 811 06 Bratislava
tel./fax: 02/52 96 29 29
e-mail: kancelaria@zelenaskola.sk
www.zelenaskola.sk

V septembri 2011 vydala **CEEV Živica**
www.zivica.sk

Živica
Centrum
environmentálnej
a etickej výchovy